جاك جمين

تيانما نغاؤ ختاشربول

چالۀ جەمەن

تیانشانغا ئوخشاش بول

تەرجىمە قىلغۇچى: رەخىم قاسىم

مىللەتلەر نەشرىياتى

مۇندەرىجە

شېئىرلار

بېيجىڭنىڭ سالامىنى ئەكەلدىم ..... (1)
تۇنده خېتاۋدىن ئۆتكەنده ..... (3)
باۋگاڭغا نەزەر ..... (4)
لەنجۇ قىزى ..... (6)
خېشى كاردىورى ..... (8)
تىبەتچىگە چىقىش ..... (10)
خۇڭشەن ئېغىزى ..... (11)
ئۇلانبايدىكى قۇربانلار قەبرىستانلىقى ..... (13)
تىيانشانغا ئوخشاش بول ..... (14)
چېگرا يوللىرى ..... (16)
كىگىز ئۆيىده مېهماندا ..... (18)
يىلقىچى قىز ..... (19)
ئاقتىنى زىيارەت قىلىش ..... (20)
چۆلدىكى بوۋاي ..... (22)
قازاق قىزى ..... (25)
مۇچاڭدا ..... (26)

بوز يەر ئاخشىمى . . . . . (27)
يايلاقتىكى كىنو ئەترىتى . . . . . (29)
چۇپانىنىڭ يۇزى . . . . . (31)
يەنئەنىلىك كادىر . . . . . (32)
سۇمبۇل چاچ . . . . . (33)
ھارۋىكەش . . . . . (34)
ئون بىرىنچى . . . . . (36)
كىچىك پىيما . . . . . (38)
ئورمان ئاسرىغۇچى بوۋاي . . . . . (39)
كۆچۈش . . . . . (41)
غۇلجا كوچىلىرى . . . . . (42)
ئورماندىكى خاتىرە . . . . . (44)
زىيارەت . . . . . (45)
جەنۇبىي شىنجاڭ يولى . . . . . (46)
كۆزدە بۇلىۇقتا باردىم . . . . . (47)
مۇز داۋاندىكى زەمبىرەك سۇمبىسى . . . . . (48)
بازار كۈنى . . . . . (50)
بادام دوپپىلىق يىگىت . . . . . (52)
تارىم . . . . . (53)
مەجنۇنتال . . . . . (54)
ئىز . . . . . (56)
چاڭجاڭنىڭ ئائىلىسى . . . . . (57)
ئادەت . . . . . (59)

مۇتەللىپنىڭ شېئىرى . . . . . (60)
توغرا قلىقتا . . . . . (62)
"بېيجىڭ ساتىراشخانىسى" . . . . . (63)
شوپۇر . . . . . (66)
شاپتۇل قىزاردى . . . . . (68)
قوغۇن بازىرى . . . . . (70)
ناخشا ـ ئۇسسۇل يۇرتى . . . . . (71)
كەچ كۇرسى . . . . . (72)
دەسلەپكى مۇھەببەت . . . . . (73)
سۇرەت ۋە ئىز . . . . . (74)
گىلەم . . . . . (75)
خوتەن مەنزىرسى . . . . . (77)

داستانلار

ئۇزۇلگەن زەنجىر . . . . . (78)
سىز بۇيۇك تەيخاڭشەن تېغىدەك . . . . . (91)
چىن ئىنسان ھەققىدە مەرسىيە . . . . . (103)
ئاگاھ بول، ئەي قول! . . . . . (129)

شېئىرلار

بېيجىڭنىڭ سالامىنى ئەكەلدىم

ئالتۇن كۈز چىللايدۇ بىزنى باغرىغا،
چىللايدۇ، يۇر كەتتۇق قىلمايلى ھايال.
سەپەرگە جابدۇنۇپ تەق بولدۇق مانا،
تارتىدۇ قوينىغا كەڭ غەربىي شىمال.

پويىزنى قويايلى،
يەلكەن ياسايلى
تېخنىكىمىز ئالدىدا ئېچىلغان گۈلدىن.
شۇ بەخت يەلكىنى ئېپ بارسۇن بىزنى،
ئېپ بارسۇن مەنزىلگە بۇ ئۇزاق يولدىن.
تارىمدا بوز ئاچقان قەھرىمانلارغا،
قىزىلگۈل تاقايلى، لېنتا تاقايلى.
تاغ ـ دەريا چۈشۈپتۇ خۇشال ئۇسسۇلغا،
كەل، بىزمۇ تەڭكەشلەپ ناخشا ئېيتايلى.
يۇر، كەتتۇق ئەنە ئۇ يېشىل بوستانلار،
قۇياشنىڭ نۇرىدا ياشنىغان چاقناپ.

يۇكسىز خوپ ئېغىر، لېكىن سوۋغىلار،
تۇرۇپتۇ شۇ پېتى، تۇرۇپتۇ قات ـ قات.

ئالايلى بىرنەچچە تامچە شەبنەمدىن،
جىڭشەندە گۈللەرنىڭ لېۋىگە قونغان.
تاقايلى بىز ئۇنى كۆچار قىزنىڭ
بوينىغا تىزغانچە چىرايلىق مارجان.
ئالايلى بىر چەينەك بېيخەي سۈيىدىن،
بۇ، شۇنداق شېرىن سۇ تامغان بال ـ شەربەت.
تۆتايلى بىز ئۇنى قازاق چالغا،
ئەڭ ئېسىل قەدەھتە كۆرسىتىپ ھۆرمەت.

يۇر كەتتۇق، يۇر چاپسان، ئەنە تىيانشان
سوزماقتا قولىنى مۇھەببەت بىلەن.
چىمەن بۆك كىيگەن ئۇ كىچىككىنە قىز،
ئىشكى ئالدىدا كۆتكىنى نېكەم.

ئېيتقىنا تۆتايلۇق يەنە نېمىنى
ئاندىكى دوستلارغا بىز سۆزغا قىلىپ؟
جانىجان پايتەختىنىڭ ئالتۇن نۇرىنى —
بېيجىڭنىڭ سالامىنى بارايلى ئېلىپ.
ھەربىر كىگىز ئۆيدە ئولتۇرغانلارنىڭ
ھەممىسى قان ـ گۆشتەك بىزگە قېرىنداش.

چوڭ يوللار بويلىغان ھەربىر ئۆتكۈنچى
بىزنىڭ چىن دوستىمىز ــ بىز بىلەن سىرداش.

تۇنده خېتاۋدىن[1] ئۆتكەنده

ئەگىم ئاي ـ
چاچىدۇ كۈمۈش نۇرىنى،
ئاسماندا يۇلتۇز كۆپ،
ئۆيلەردە چىراغ.
خۇاڭخې!
ئاقسەن نەچچە بۇرۇلۇپ،
ھەر يانغا ئالتۇن ھەم كۈمۈش گۈل تاقاپ.
پويىزلار، پويىزلار!
ئۆتۈپ بارىسەن،
بىر تۇرۇپ كۆرۈنۈپ، بىر تۇرۇپ يوقاپ.
بەزىدە
گۈل ئارا ئۇچقان قالغاچتەك،
بەزىدە ـ
سۈدىكى مۆكىغا ئوخشاپ.
تاللارنىڭ سايىسى

---

[1] خېتاۋ ــ لەنجۇنىڭ خۇاڭخې بويىغا جايلاشقان بىر كەنتنىڭ ئىسمى.

يايلاقتا قاتار،
گۈلزاردا دولقۇنلار
قاتمۇقات تاغلار!
قارىغىن باۋگاڭغا،
پېچلەر قىزارغان،
پولات گۈل ئويناپدۇ كۈمۈش دەريادا.
قارىغىن گۈڭشېغا،
غۇچچىدە مەشئەل
تۇرىدۇ يورۇتۇپ چەشلەر بويىنى!
كىم، خېتاۋ تۇنده دەر؟
ئاڭلا، ھەر گۈدۈك
ئەكىلەر سانا‌قسىز چۈپان كۈيىنى...

باۋگاڭغا[1] نەزەر

تاغلار كۆلەڭگىسى تۇرار قاتمۇقات،
ئالدىراپ — ئىز بېسىپ ئۇچار بۇلۇتلار.
تۇمانلار قاپلىسا كەچكى شەپەقنى،
تۇمانىنى قوغلايدۇ يالقۇنلاپ ئوتلار...

---

① باۋ گاڭ — باۋتۇ پولات كومبىناتى.

نارايدۇ نۇر ھەر يان،
ئۇلغيمدۇ ئوت!
سەددىچىن تېشىنى كىم سوغۇق دېگەن؟
ھەر باۋگاڭ ـ
ئۇن قۇياش تەپتى بىلەن تەڭ،
ئىسسىيدۇ يايلاقمۇ ئاشۇ نۇر بىلەن.
پادىچى چالغان نەي شۇ قەدەر ياڭراق،
ئۇچىدۇ تۇرنىلار
قاتار سەپ ياساپ.
كۇن نۇرى
سلايدۇ كالا ـ قويلارنى،
تۇرىدۇ كالا ـ قوي
تاغلارنى قاپلاپ.

تال ـــ يېشىل،
گۇل ـــ رەڭدار!
مۇشۇ يايلاقتا
بەخت ئۇرۇغىنى كىملەر تەرگەندى؟
بىر چاغلار...
پارتىزان ئاتلىق ئەسكەرلەر
داچىڭشەن① تېغىدىن چېپىپ ئۆتكەندى...

---

① داچىڭشەن ـــ تاغ ئىسمى.

لەنجۇ قىزى

——پويىز ھەيدىگۈچى بىر ئايال ھەققىدە

خۇاڭخې بويىدا ئېچىلغان ئەي گۈل!
بەيتاشەن① تېغىنىڭ ھەسەن-ھۈسىنى!
ساڭا خوپ تونۇشتۇر-
يەنتەن② ئۇستىدە
بەس-بەستە سايرىغان قۇشلارنىڭ ئۈنى.
ساڭا خوپ تونۇشتۇر-
خۇاڭخې دولقۇنى
سەن—گۈزەل سازلارنىڭ ئامراق مەپتۇنى!
بالىلار چۈشىدە:
قارلىق چىلەنشەن③
كۆمۈش ھالقا بولۇپ جارانلاپ ياتار.
ساپسېرىق نەشپۈتلەر شاخلاردا خۇددى
مىس قوڭغۇراقلاردەك ئېسىلغان قاتار...

---

① لەنجۇدىكى تاغ.
② خۇاڭخېنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان چىرايلىق ئارال.
③ گەنسۇ ئۆلكىسىدىكى بىر تاغ.

ئۆيۈڭدىن چىقسەن،
تۆمۈرىيول بويلاپ
بارسەن ئۇچقاندەك، بارسەن مېڭىپ.
بارسەن تىزىلغان دۆلدۈللار ھەيدەپ،
بارسەن بىر ئۇزۇن ھەجىدىھا مىنىپ.
سەن دېدىڭ:
ـــ بىلمەيمەن چېلىشنى سازنى.
مەن دېدىم:
ـــ سۆزۈڭدە يوقتۇر ھەقىقەت.
ئەنە شۇ باللار شېرىن چۈشلىرى
بىر سىنىڭ ئىشىڭدا تاپقان كامالەت.

پارقىراق رېلىسلار ـ
زىل تارىڭ سىنىڭ،
سەن ـــ ئۇستا سازەندە چېلىپ بارسەن!
ناخشا قىپ ـ
قەلبىڭدە يانغان ھېسلارنى،
ئۇچقۇر پويىزلاردا ئېيتىپ بارسەن!
بىپايان يوللاردا،
تاغ ـ دەريالاردا،
بارسەن كۈندۈزنى تۈنلەرگە ئۇلاپ.
قالدۇ ساناقسىز
يېزا ـ شەھەرلەر،
جاراڭلىق سازىڭنى زوق بىلەن ئاڭلاپ!

خېشى كاربدورى①

ئالتۇن جاڭيې، كۈمۈش ۋۇڭيې.
ـــ خەلق قوشقى.

ئاسمان ئاستىدىكى ئەي زور كاربدور،
تۇرىسەن يىراقتىن يىراقلار بويلاپ.
سەن ـــ ئالتۇن ۋادىسەن،
سەن ـــ كۈمۈش ۋادا،
تۇربدۇ يوللۇرۇڭ رەڭمۇرەڭ چاقناپ.
چىڭخەينىڭ چۆللىرى تۆۋەن يېقىڭدا،
گويا كى ئۇ سېنىڭ يانداش تام قوشنىڭ.
گۈل ـ چېچەك قاپلىغان موڭغۇل يايلىقى،
دېرىزەڭ ئالدىدا ياشنىغان بوستان.

چىلەنشەن شامىلى ئۆتسە ئويغىتىپ،
كۆتۈرسە شەپەقنى...
كۈلىدۇ سەھەر!
دۇنيانىڭ مەلىكىسى قۇياش نۇرىنى
چاچقاندا،

① خېشى كاربدورى ـــ گەنسۇنىڭ غەربىي قىسىملىرى يەنى ۋۇۋۈي، جاڭيې ۋە باشقىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، بۇ جايلار كاربدور شەكلىگە ئىگە.

سۇمرۇغلار ئۇسسۇلغا چۈشەر...
يۈيمىنلىك قەلبىدە ـ
يۈيمىن گويا كى،
تۈيۈلار پايانسىز جاي بولۇپ ھەر چاغ.
ۋە لېكىن شۇ يۈيمىن سېنىڭ ئالدىڭدا
بىر كىچىك ئورماندۇر،
سەن ـــ چەكسىز تۈپراق.

دۇنيادا تەڭداشسىز گۈزەل كارىدور!
تۇرىسەن يىراقتىن يىراقلار بويلاپ.
سەن ـــ ئالتۇن ۋادىسەن،
سەن ـــ كۈمۈش ۋادا،
تۇرىدۇ يوللۇرۇڭ رەڭمۇرەڭ چاقناپ.
گويا كى جۈپ تۈۋرۈڭ ـــ جاڭىپ ھەم ۋۇۋۈپ،
تۇرىدۇ ئالتۇنغا، كۈمۈشكە ئوخشاپ.

ۋۇساۋلىڭ① ئۇستىدە چېچەن مەرگەنلەر،
ئوۋلىسا كېيىكلەر،
ھالقىپ تاغمۇتاغ
ناخشىلار يالغرىتىپ جيۇچۈەن② قىزلىرى،

---

① ۋۇساۋلىڭ ـــ گەنسۇ ئۆلكىسىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى.
② جيۇچۈەن ـــ گەنسۇنىڭ غەربىدىكى بىر ۋىلايەتنىڭ ئىسمى.

ئوخشىغان ئاشلىقتا سالىدۇ ئورغاق.
گۈزەلسەن كارىدور!
گۈزەلسەن شۇنچە،
جامالىڭ چىرايلىق، قوينۇڭ كەڭ، ئاۋات.
سەن ــ سوتسىيالىزمنىڭ گۈزەل بېغىسەن،
ياشنايسەن دەۋرىمىز نۇرىدا چاقناپ.

تىيەنچىگە چىقىش

ئېگىلىپ چەكتىمەن زۇمرەت قاچىنى،
ئاسمان ھالقىسىنى تۇتتۇم قولۇمدا.
ئالقىنىم ئۇستىدە تۇرار مانا ئاي،
بۇلۇتلار چىرماشقان ئاياغ ــ پۇتۇمدا.
ئەينەكتە قار ئەكسى تۇرىدۇ چاقناپ،
گوبىلار، يايلاقلار بېرىڭلار جاۋاپ:
بۇ ــ زېمىن ئالەمۇ ۋە ياكى ئاسمان؟
كىملەرنىڭ قولىدۇ، شۇ زۇمرەت تاشنى
يەتتە قات ئاسمانغا گۈل قىلىپ ئويغان؟

قارايمەن ئوچاقتىن ئۇچقان تۇتۇنگە،
ئاڭلايمەن يېقىملىق چۈپان نەيىنى.

ئىسسىقلىق ئەكىرەر شامال ھەر ئۆيگە،
تۇرنىلار تارقىتار گۈللەر ھىدىنى.
كۆل ــ مەيدۇر، تاۋلانغان ئالتۇن قەدەھىتە،
چۈپانلار، ئوۋچىلار شاد ـ خۇرام شۇنچە.
كۆكسىدە قىزارغان تاڭنىڭ شەپىقى،
چاچىدۇ يۈلتۈزلار نۇرلار قەلبىدە.
مەي، گۈلدىن مەس بولۇپ ئالتۇن قەدەھنى،
كۆتۈرۈپ تىيانشانغا ئېيتتىم مەدھىيە.

خۇشھەن ئېغىزى

خۇشھەن، ئەي خۇشھەن ئېغىزى،
ئۆزەشكەن ئۇرۇمچىنىڭ چىرىغى!

بوغدا ئۇستىدىكى ھەسەن ـ ھۈسەننى
شىڭ شىسەي
قىلىچتا چاپقان چېغىدا؛
ئايالار ھالقىسى
چاچقان نۇردىنمۇ،
چۆچۈگەن، توسۇغان، ياپقان چېغىدا؛
ئەي خۇشھەن!

مەن ساڭا كۆز تىككەنىدىم،
دېگەنىدىم: ئىنقىلاپ مەشئىلى سېنى!
ئەكسىڭدە باۋتاشەن① تېغىدىكى نۇر،
يورۇتقان ھەر مىللەت خەلق دىلىنى.

خۇڭشەن ئەي خۇڭشەن،
ئۇرۇمچىنىڭ كۆزىسەن!

ئازادلىق بايرىقى — شۇ قىزىل بايراق،
بۇلۇتلار كۆكسىنى يارغان چېغىدا؛
مول ھوسۇل ناغرىسى ياڭراپ باشقىچە،
داۋانچىڭ مۇزلىرى ئاققان چېغىدا؛
ئۇلانباي ئىستانسىسىدىن② ھەر كۈن ئاخشىمى
يېقىملىق بىر سادا ياغقان چېغىدا؛
مەن ساڭا كۆز تىكتىم:
— باتۇر پوستسەن!
تاتلىق ئۇيقۇدىكى ئوغۇل ھەم قىزنى
تۇرىسەن قوچاقلاپ، تۇرىسەن ئاسراپ،
بۇندىكى ھەر نۇرلۇق كۈمۈش يۇلتۇزنى...

---

① باۋتاشەن — يەنئەندىكى تاغ.
② سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسى.

ئۇلانبايدىكى قۇربانلار قەبرىستانلىقى

——چىن تىيەنچۇ، ماۋزېمىن، لىن جىلۇ قاتارلىق ئىنقىلابىي قۇربانلار قەبرىستانلىقىغا زىيارەت.

1

تۆستىخنى قاتتىق روجەك تۆمۈرىدىن،
تۇرمە تېمى بەرداشسىزدۇر قۇدرىتىگە.

قانلىرىدا قىزىللاندى تىيانشان قارى،
ۋەھشى بوران ئاجىز كەلدى غەيرىتىگە.

تاغدىن يۇكسەك ئىرادىسى شۇ مەردلەرنىڭ،
چېكى يوقتۇر ئەلگە بولغان مۇھەببەتنىڭ.

ھايات ئۇچۇن ئايمايدۇ مەردلەر جانىنى،
سادىق يۈرەك يورۇتىدۇ ئاتار تاڭنى.

2

باياۋاندا پۈتتى ئېرىپ مۇزلار ھەم قار،
چەكسىز چۆلدە قىلدى جەۋلان يېشىل باھار.

تەزىيىدە ياش تۆكسەمىۇ ھەسرەت دىلدا،
كېلىپ تۇرار قەبرە ئارا خۇشال سادا.

چۈنكى ھازىر "يەلپۇللىدى قىزىل بايراق①"
تۈمەن دۆلدۈل قاناتلاندى مەنزىل بويلاپ.

ئالدى يېڭى بىر مەنزىرە پۈتۈن شىنجاڭ،
باتۇر ئەۋلاد روھىڭلارنى يوقلار ھامان.

نىيانىشانغا ئوخشاش بول

——تىيانشاننى ئاچقان بىر ياشقا بېغىشلاپ.

ماڭ،
يىگىت!
مۇزەكدە كىتاب بار، يەلكەكدە مىلتىق.
ماڭ،
يىگىت!
كومپاسنى ئېلىپ، شىنېلنى كىيىپ...

---

① مەرھۇم لىن جىلۈنىڭ تۇرمىدە يازغان «مەھبۇسلار ناخشىسى»دا "بىز تۆككەن قانلاردىن بايراقلار قىزىل رەڭ ئېلىپ، مەكگۈ يەلپۈللەيدۇ" دېگەن مىسرالار بار—. ئاپتور.

مەغرۇرانە ـ
چىقتىڭ سەپەرگە،
بۇغداي ئۆڭلۈڭ نۇرلۇق يۈزۈڭگە
كەل، يەنە بىر تىكىلىپ قاراي.
مۇشۇ قاۋۇل جۇپ قوللۇرۇڭنى،
كەل، يەنە بىر چىڭ قىسىپ قالاي.

سەن دېدىڭ:
ـــ شېئىر يازساڭ ماڭا بېغىشلاپ...
بولىدۇ، يازاي بىرقانچە مىسرا.
شېئىرىم ماۋزۇسى بولسۇن تېيانشان.
تېيانشان ـــ سەن ئۇچۇن ياخشى سەركەردە،
تېيانشان ـــ سەن ئۇچۇن ئۆرنەك ھەرقاچان.

ئۇمىدىم شۇ:
تېيانشاندەك بول!
كۆكرەك كېرىپ مەردلەرچە ماڭغىن.
ئۆسكىن يامغۇر ـ جۇدۇنلاردا سەن،
ئاشۇلاردىن ـ
ئوزۇقلۇق ئالغىن!

ئۇمىدىم شۇ:
تېيانشاندەك بول!

بولغن شۇنداق باتۇر، مەردانە.
باھار گۈلۈڭ، كۆزلۈك مېۋەگدىن،
ئالسۇن ۋەتەن-
يېڭى مەنزىرە...

چېگرا يوللىرى

تاغلاردىن يىغىدى تۇن ئۆز پەردىسىنى،
چۆللەرگە كەڭ يايدى سەھەر يېپەكنى.
تۆگىلەر جەنۇبقا،
ئاتلار شىمالغا...
ماڭدى شۇ چوڭ يولدا ئوخشاپ بەلباغقا؛
ئۇ، بەلباغ ئالتۇندىن، كۈمۈشتىن نۇرلۇق،
ھەر رېتى ئەسلىتەر رەڭدار شەپەقنى...

تۇنۇگۈن تونۇش ئەمەس، يوق بۇنىڭ دەخلى!
شۇ چىللاش — "يولداش!" دەپ
ھەمىمگە ئورتاق.
تاماكا چېكىشەر،
قىلىشار چاقچاق.
ئوزۇقلۇق بولمىسا ئويلىما ئۇنى؛
نان بىلەن تولۇقتۇر ئۇنىڭ خالتىسى
خۇرجۇندا سەن ئۇچۇن باردۇر قوغۇنى...

يېقىملىق ھەممە سۆز
ئېيتىلار بۇندا،
ئورماندىن كەلگىنى
دەيدۇ: "ئۇلارنىڭ
چىندىن چوڭ ھەربىر كىچىك موگۈسى".
مۇچاڭغا بارغىنى
دەيدۇ: "ئۇلارنىڭ
تايىنچا، ئاتقا تەڭ بالا بۇغىسى..."

سۆزلەڭلار، كۈلۈڭلار!
سەپەرچىلەرگە
جىمكى يەردە بار ھەمراھ ھەم سىرداش.
جىمكى يەردە بار ئېسىل ھەۋەرلەر،
كەچ كىرەر،
"پاق...پۇق..."
قامچىلار تۇتاش-
تېگىدۇ ئاتلارغا، ئىتتىكلەر قەدەم.
"ھا...ھا...ھا..."
كۈلكە ھەم چاقچاقلار بىلەن،
قىلچە ھارغىنلىقنى سەزمەيدۇ ئادەم.

تاغلاردىن يىغقاندا تۇن پەردىسىنى،
چۆللۈكە كەڭ يېپەك يايغاندا سەھەر.

تۆگىلەر جەنۇبقا،
ئاتلار شىمالغا...
مېڭىشار باشلىنىپ يەنە بىر سەپەر.
تېپىشىپ كارۋانلار يېڭى دوستلارنى،
سۆزلىشەر شۇ يولدا يەنە خۇش خەۋەر...

كىگىز ئۆيىدە مېھمانىدا

ئاڭلىشىپ بېيجىڭدىن كەپتۇ دەپ مېھمان،
يەڭگەم ئوت قالدى ئالدىراش چايغا.
سېلىندى كىگىزنىڭ ئوبدىنى يەرگە،
چاپلاندى رەسىمنىڭ يېڭىسى تامغا.
كۆتۈشۈپ مېھماننى پۈتۈن ئۆڭ ئىچى،
چىقىشتى چوڭ-كىچىك ئىشىك ئالدىغا.

داستىخان يېيىلغان، ھەممىسى تەييار،
تەييارداۋۇر سېرىق ماي، قۇرۇت ھەم ئايران.
ئوڭ ياقتا قوغۇن بار،
سول تەرەپتە نان،
كىم ئەگەر تويدۇم دەپ قول تارتماق بولسا،
قېرى چال زورلايدۇ مەزەگە شۇ ئان.

قوزىلار تاقلايدۇ ئۆڭ ئەتراپىدا،
باللار ئىشكتىن ئاستا مارايدۇ.
مېھماندوست كىگىز ئۆي،
ئۆز ئۆيۈڭ گويا،
كۈلىدۇ يايلاقتا قۇياشنىڭ نۇرى،
گۈلخاندىن كىگىزدە شەپەق چاقنايدۇ.

ئاڭلىنار پەقەتلا كۈلكىنىڭ ئۈنى،
ۋە لېكىن تۈزۈكرەك بىلمەيمىز سۆزنى.
ھېچقانچە گەپ ئەمەس،
تىلنى بىلمىسەڭ،
كۈلىدۇ تەبەسسۇم ئوينىغان يۈزى،
كۆڑ، ئاۋۇ مومايىنى ئانامنىڭ ئۆزى...

يىلقىچى قىز

ئاسمان يايلاققا،
يايلاق ئاسمانغا،
تۇرىدۇ تۇتىشىپ، كۆرۈنمەس ئۇچى.
يىلقىچى قىز بارار ئۇچۇپ يايلاقتا،
يەر كۆكنىڭ ئارىسى بىر قامچا بويى.

شامالدىن يايلاقتا دېڭىزدەك دولقۇن،
تۇمەن يول سوزۇلغان ئات توزۇتقان چاڭ.
ئاشۇ قىز شەپەقتە ئېيتىپ تەرىنى،
چاپىدۇ ئېتىنى ئۇيۇقلار تامان.

شاۋقۇنلار سۈزۈك سۇ،
چايقىلار گۈللەر،
ئۇزاقتىن ئۇزاققا ياڭرار شوخ غەزەل.
يىلقىچى قىز بارار ئۇچۇپ يايلاقتا،
گۈل ئوخشاش يېنىڭ ئۇ، تۇرنىدەك گۈزەل.

كۆللەردە قىپقىزىل كۆڭلەكنىڭ ئەكسى،
چاچلىرى گۈل ئارا كۈلىدۇ خەندان.
ئۇ قىز بار، يەنمۇ ياشىرار يايلاق،
ئۇ قىز بار، يەنمۇ كۆپكۆكتۇر ئاسمان...

ئاقىنىنى زىيارەت قىلىش

كىم چالغان كۈيدۇ بۇ؟
شۇ قەدەر گۈزەل!
تۇرىدۇ بۇ كۈيدىن تاغلار مەس بولۇپ.
كېلىدۇ بۇ كۈيدىن سۈت چاي پۇرىقى،
كۆلچەكلەر ئاققاندەك شاۋقۇنلار ئۇرۇپ.

بۇ كۆيدىن كۆرىمەن، تايلار قىيغىتار،
ۋە سېمىز قوزىنى سلايمەن تۇتۇپ.
جور بولار شۇ كۆيگە
چۆپان ناخشىسى!
جور بولار ياۋا غاز-
ئۆچقان كۆك بويلاپ!
توختايدۇ تۇرنىلار سېلىشىپ قۇلاق،
ئۆتكۈنچى ئالدىغا باسالماس ئايلاق.

كۆك كۆمۈش تاۋاردەك،
يەر — خۇددى دۇردۇن،
كېلىدۇ زىيارەت ئۆچۈن كۆي چىللاپ.
كۆيچى — بۇ ئەسلىدە بىر قېرى قويچى،
زاتىدىن مېھماننى كۈتەر ئالقىشلاپ.
ئاڭلىغىن ئۇچ كۈنلەپ مەيلى كۆيىنى،
ۋە لېكىن ئۆتمۈشتىن ئاچماس ئەسلا گەپ.
كىم ئەگەر ئۇنىڭدىن سورىسا شۇنداق:
"نېمىشقا بۇ ھەقىتە سۆزلىمەيسىز؟" دەپ،
ئۇ ئېيتار: "ئۇنتۇشقا كونا كۆيلەرنى:
ئۇ چاغدا ئەلەمدىن ياش تۆكۈپ زار-زار،
ئۇزۇلگەن شۇ ياشتىن تۇمەنمىك گەز تار،
ئەسلىگىم كەلمەيدۇ ئۆتكەن كۈنلەرنى...".

چۆلدىكى بوۋاي

1. ئۆتمۈش ناخشىسى

چۆلده تۇغۇلۇپ،
چۆلده ئۆستى ئۇ،
چۆللەردە مېڭىپ
ئېگىلدى تىزى.
چۆلده ئاقاردى
ساقلىلى، چېچى.

ئۇراتتى ۋايساپ
قىش شۇمۇرغىنى.
سۇغا چىلايتتى
كۆزىنىڭ يېغىنى.
يوق ئىدى چۆلده باھاردىن بەلگە.
بىساتى ئۇنىڭ
يىرتىق بىر تېرە
ماكانى ئۇنىڭ بىر ئېغىز گەپمە.

ئۆلسه چوقۇيدۇ
قاغا ـ قۇزغۇنلار،
گەر تىرىك بولسا
بەخشەندە بايغا.
قاچاي دېسمۇ قاچسۇن نەگە ئۇ؟
چوڭ باي قولىدا
زېمىن ھەم ئاسمان،
كىچىك باي ئىگە
ئۇچ مىڭ يول جايغا.

ئېخ، ئۇ چاغلاردا
چۆل كۆز ئالدىدا،
خۇددى چېكى يوق مازار ــ گۆرىستان.
بېشىدىمۇ تاش،
پۇتىدىمۇ تاش،
بۇ ئېغىر مەنزىل پۈتمەس بىپايان.
قورقۇنچلۇقى:
بىر ئۆمۈر بويى
بۇنداق قىسمەتتىن قۇتۇلۇش گۇمان...

2. بۇگۇنىنىڭ ناخشىسى

چۆلدە ئويغىنىپ،
چۆلدە تۇردى ئۇ،

شەرق شامىلىدىن
كۈچ تاپتى ئۆزى.
بەخت نۇرىدا-
قىزاردى يۈزى.
ئۆتمەكتە باشتىن
بالىلىق چېغى،
كەلدى قولىغا
يېتكەن ياشلىقى.
كىم دېسۇن بۇۋاي سەكسەن نەچچىدە؟
شۇ بۇۋاي باشلاپ
تەكشۈرۈش دۈينى
تاقماقتا بايراق مىك يوللۇق چۆلگە.

دەس تۇرسا كۆككە
تاقىشار بويى،
ماڭسا غەيرىتى
جۇش ئۇرۇپ قاينار.
شۇنچە خۇش چاغ ئۇ، شۇنچە مەغرۇر ئۇ،
گەر تورۇق ئاتقا
ئۇرسا بىر قامچا،
دۇلدۇلدەك ئۇچار
مىك يوللاپ ئالغا.

ئېـخ، بۇگۈن بىركىم
دېسە: چۆل يوغان،
ئۇ، چۈشەر دەرھال بەس-بەسكە ھامان:
"تۇپرىقى ئالتۇن،
زۇمرەتتەك ئاسمان،
بىراق تارلىقى قىلار بىئارام.
قورقۇنچلۇقى:
چوڭ ماشىنىلار
سىغمايۋ قالارمۇ دەيمىز بىر زامان..."

قازاق قىزى

——رەسىم سىزغاندا.

يۈزلىرى گويا كى سەھەر شەپەقى،
كۆڭلىكى ئوخشايدۇ گۈزەل يايلاققا.
قاپقارا قاشلىرى قارلىغاچ قانىتى،
كۆزلىرى ئوخشايدۇ تىنىق بۇلاققا.
بۆكسىگە چېكىلگەن ئالتۇندىن كەشتە،
تاقىغان ئەڭ ئېسىل مارجان چاشنەڭگە.

قارىسىڭ ھەرقاچان قۇنچىدا ئۇنىڭ،
تۇرىدۇ خەنجىرى ئۇۋچىلارغا خاس.

چىرايلىق ئېچىلغان چىنە گۈللىنى،
چېچىغا قاداشقا ئامراقلىقى راس.
گەر ئۇسسۇل ئويىنسا يۈمشاق پاختىدىن،
ئات چاپسا يېتەلمەس بۇركۈت ئارقىدىن.

گەر باسسا پەدىنى نازۇك قوللىرى،
سازىغا ھەركىمنى قىلىدۇ شەيدا.
گەر ئاساۋۇ ئاتقا ئۇ تاشلىسا سالما،
شۇ قولدا بولىدۇ مىلك جىك كۈچ پەيدا.
سىزماقتا مۇشۇ قىز ھەققىدە سۈرەت،
بىلىمەن، كىرەك ئەك يۈكسەك ماھارەت.

رەسىمدە كۆرسەتسۇن شۇ ماھىر رەسسام.
قىزلارغا خاس گۈزەل شەكلىنى ئۇنىك.
كۆرسەتسۇن، باتۇرلۇق مەرتلىككە تولغان
يىگىتلەر قەلبىدەك قەلبىنى ئۇنىك.

مۇچا ئىدا

نېمە بۇ، قويىلارمۇ يۈگۈرۈشۈپ بارغان؟
ۋە ياكى بۇلۇتمۇ چايقىلىپ تۇرغان؟

تىنىق كۆل بويىدا يەلپۇنەر ئوتلار!
"دۇ...دۇ...دۇت..."
سىگنال بەردى-دە شۇ ئان،
توختىدى ماشىنا، چۈشتى ئادەملەر،
ھەممىسى تەكشۈرۈش بېكەتتىن كەلگەن.
كۆرۈشتى موزاينى سلاپ-سىپلاپ،
"سىمىزكەن!" دېيىشتى ماختىشىپ زوقمەن.

ئۇزاقتىن ئۇزاققا ياگرار ئەن-قوشاق،
يەلپۇنەر قىزىلتوغ، كۈلدۇ يايلاق.
كىگىز ئۆي ئالدىدا ھاۋشىيدۇ تايغان،
"تاق...تاق...تاق..."
ئاڭلىنار بىر شەپە شۇ چاغ.
بۇ سادا چىققاندۇ ئات تۇۋىقىدىن،
قويچى قىز ئوتاۋغا قايتىپتۇ دېمەك.
قاراڭلار، يۈزىدە ئۇينايدۇ كۈلكە
بۇگۈنمۇ تۆللەپتۇ قويلار قوشكىزەك...

بوز يەر ئاخشىمى

I

يۇلتۇزلار چىقىشتى ئېتىز بېشىدىن،
جاي ئالار شەپەقمۇ سوقا چىشىدىن.

توختىدى ماشىنا،
دەم ئالدى ئاتلار،
شامالدا دىماغقا ئۇرار گۈپۈلدەپ،
ئەمدىلا ھايدالغان ئېتىز پۇرىقى؛
ئاي بوز يەر تۇننىڭ تۇرماقتا بىزدەپ.

II

ئەي بوز يەر ئاخشىمى، ئەي قىزىل ئاخشام!
ھەر چېدىر ئىچىدە يانىدۇ پانۇس.
تۇرىدۇ ئاجايىپ رەڭ ئېلىپ ئاسمان،
تۇرىدۇ نۇرلىنىپ چەكسىز دالا ـ تۇز،
كۆللەردە قىزىل نۇر ئەكسى پارلايدۇ،
بوز گىرىم قىلغاندەك گۈزەل چاقنايدۇ.
ئەي بوز يەر ئاخشىمى، ئەي قىزىل ئاخشام.
قوينۇڭدا ناخشا ـ كۈي، ئۇسسۇل ياڭرايدۇ!

ئۇيغۇرنىڭ قىزلىرى، قازاق يىگىتى،
ئويناپدۇ ئۇسسۇللار، ئويناپدۇ قانماي.
قىپقىزىل كۆڭلەكلەر تاۋلىنار گۈزەل،
كوئىنلۇن گۈللىرى ئاچقاندەك چىراي.
قوللاردا ئويىنغان داپلار گويا كى ـ
تىيانشان بېغىدا چىققان تولۇن ئاي.

III

ناخشدىن لەرزىگە كەلمەكتە ئەتراپ،
ئۇسسۇلدىن تاغ ـ دەريا دولقۇنلانماقتا.
تېرىم ئۇسسۇلىمۇ بۇندا ئويىنالغان؟
ھە شۇنداق، ئىشچانلار ئۇرۇق چاچماقتا.

چېچىكلار كەك دالا خۇددى رەسسامدەك،
ئوخشىغان ئاشلىقنىن يېڭى تۈس ئالسۇن.
چېچىكلار كەلگۈسى چىرايلىق ھايات،
ئەسرلەپ باھاردەك ياشىرىپ بارسۇن...

يايلاقتىكى كىنو ئەترىتى

ماشىنا، ھارۋىدا، تۆگە ـ ئۇلاقتا،
تۇنلەردە، ئايدىكدا ئۇچۇپ يايلاقتا،
ماكسىمۇ مىك لى يول بىلمەس چارچاشنى!
«بوستانلىقتا تەنتەنە»نىك① ناخشىسى دىلدا،
بارار «قىزىل بوران»② قامچىلاپ ئاتنى.

---

①② كىنونىك ئىسمى.

ئەكسىلەر يايلاققا جياڭنەن① گۈرۈچى،
ئورمانغا فۇشۇننىڭ② كۆمۈرلىرىنى.
كىنوغۇ تۈگەيدۇ، تۈگمەس ناخشا،
شاد كۈيلەر ئۇزىدۇ تۈندە ھەر ياقتا،
شۇ كۈيدە ئۇخلايدۇ يايلاقمۇ ئاستا.

قارىغىن، ماۋۇ قىز كۆلمەكتە تاتلىق،
چۈشىدە شۇلارنى كۆرۈۋاتامدىكىن!
يۈيچاڭدىكى③ تانسىغا «نياڭزىجۇن»دىكى④
چىيۇڭ خۇا⑤ ئىككىسى كېتىۋاتامدىكىن؟
ياكى خەنيىڭ⑥ بىلەن «چىۋېيدۇي»دىكى ⑦
«خۇڭخۇ ناخشىسى»نى ئېيتىۋاتامدىكىن؟...

---

① جياڭنەن — چاڭجياڭنىڭ جەنۇبى، گۈرۈچ ماكانى.
② فۇشۇن — يەر ئىسمى.
③ يۈيچاڭ — بىلىقچىلىق فېرمىسى
④ «نياڭزىجۇن» — «قىزىل ئايالار قوشۇنى».
⑤ چىيۇڭخۇا — «قىزىل ئايالار قوشۇنى» فىلىمىدىكى باش قەھرىمان قىزنىڭ ئىسمى.
⑥ خەنيىڭ — «خۇڭخۇنى قوغدىغۇچىلار» فىلىمىدىكى باش قەھرىمان قىزنىڭ ئىسمى.
⑦ «چىۋېيدۇي» — «خۇڭخۇنى قوغدىغۇچىلار» فىلىمىنىڭ خەنزۇچە ئىسمى (ئىزاھاتلار تەرجىماندىن).

چۇپاننىڭ يۇزى

تۆمۇردەك قارايغان چۇپاننىڭ يۇزى،
كەسكەندەك گويا كى پىچاقتا تىلىپ.
ئۆتكەندى چارۋىدار ــ باينىڭ قامچىسى،
چۇپاننىڭ يۇزىگە چوڭقۇر ئىز سىلىپ.

تارىلاپ ئاققاندى كۆز يېشى، قېنى،
قەرزىگە تەڭ كەلمەس شۇ ئېگىز ئاسمان.
قانچىلاپ جۇدۇنلۇق تۇنلەرنى بېسىپ،
ئۆمۇرنىڭ شۇ قانلىق يولىدىن ئاشقان.

شەپەقتە قىزاردى چۇپاننىڭ يۇزى،
ئۇ گويا يۇلتۇزدەك چاراقلاپ كۆلدى.
گۈڭچەندا‌ڭ كۈن بولۇپ چاچقان نۇرىدا،
يورۇدى ئىقبالى، غەيرەتكە تولدى.
سەككىز مىڭ يول باسار سىلكىسە قامچا،
بىر ئوقتا ئوۋلايدۇ ئىككى ئاڭنى ئۇ.
يايلاقنى شۇ چىراي ئاسراپ تۇرغاندا،
چاغلىقتۇر ھەرقانچە جۇدۇن ـ بورانمۇ...

يەنئەنلىك كادىر

——بىر چارۋىـچىلىق رايونىنىڭ شىپەنۇيى شۇجىسى ھەقـقىدە.

تورۇق ئات مىنىپ،
ئوۋ مىلتىق ئېسىپ،
ئون ئىككى يىل بۇرۇن كەلگەن شىنجاڭغا،
تۇرقىدا شەنبىيدىن① يوق بىرەر ھەلگە.

كېتىدۇ دومبىرا قولىدا سايراپ،
شۇ قەدەر مەززىلىك ئۇ پىشۇرغان نان.
بارمىسىڭ كۆڭۈللۈك كېچىگە ئەگەر،
يەنئەنلىك دېمەيسەن ئۇنى ھېچقاچان.
ئۇ ئېيتقان شۇنتيەنيۇ② دىلدا زوق قوزغار
شۇنداقلا تىلغا راۋاندۇر چىنچياڭ③.

ئايرىلىپ ئوۋچىلار ئەتىتىدىن ئۇ،
كۈندۈز ـ تۈن ئىشلەشكە مۇچاڭغا كەلدى.
ئون ئىككى يىل گويا بىر سەھەر ـ تاڭدەك،
ئالدىراش ئىش بىلەن ئۆزىدى، كەتتى.

① شىمالىي شەنشى.
②③ شىمالىي شەنشىنىڭ يەرلىك ناخشا ـ كۈيلىرى.

باشقىلار تېپىنىشىپ چاپسىمۇ ھەر يان،
تاپالماي ئىشىدا يېپىنىڭ ئۇچىنى.
ۋە لېكىن بىر ئىز بار ئۇنىڭ كۆڭلىدە،
شۇ ئىزغا سالغان ئۇ ھەممە ئىشىنى:
ئىستەيدۇ-
يەنئەندە يانغان مايانىڭ
كىگىز ئۆيلەردە نۇر چېچىشىنى.

سۇمبۇل چاچ

قىزنىڭ ئۆيى چوڭ كوچىغا قارايدۇ،
ئىشىكىدە چاچلىرىنى تارايدۇ.
بىردە تاراپ، بىردە توختاپ، مەھەللىنىڭ-
چېتىدىكى چۆل تەرەپكە قارايدۇ.

نېفىت كانى چىققان ئاشۇ چۆللۈكتىن،
بۇرۇۋۇي ئۇنى قىز دىلىغا يارايدۇ،
بوران ئۇچقان چۆللۈك بۇگۈن ياشاردى،
مۇدەن گۈلنىڭ خۇش پۇرىقى تارايدۇ.

ھارۋىلاردا خەق مېڭىپتۇ چۆللۈككە،
يېڭى كاننى ئۆز كۆزىدە كۆرگىلى.

قىزنىڭ يۈزى نېچۈن قىزىل دېسەڭلار،
ئاشۇ كاندا بۇروۋويچككەن سۆيگىنى.

ھارۋىكەش

I

ئون سەككىز يېشىدا بولدى ھارۋىكەش
ھارۋىدا ساقلى ئاقاردى قارىدەك!

بارىدۇ ھارۋىسى شۇ قەدەر يېنىك
گويا كى شامالدا يەلپۈنگەن تالدەك...

II

قاياققا يۈگرەيدۇ؟ ياق، يۈگرەپ ئەمەس،
گويا كى يەلكەندەك دولقۇنلاپ بارار.

تۇرنىدەك ئۇچىدۇ ئېگىزلىككە ئۇ،
تۆۋەنگە شارقىراتما ئاققاندەك ئاقار.

ھەرقانچە تاغلارمۇ كاشال قىلالماس،
ھەيۋەتلىك دەريالار ئۇنى توسالماس.

قاراڭغۇلار، بوۋاينىڭ كۆزلىرىدە ياش،
نېمە ئۈچۈن چۈلغىدى ئۇنىڭ دىلىنى؟

يادىغا ئالدىمۇ ئېغىلدا يېتىپ،
ئۆتكۈزگەن ئۆمرىنى ــ ئاتمىش يىلىنى؟

يادىغا ئالدىمۇ باي قامچىسىدا
تولغىنىپ ئېگىلگەن ئاجىز بېلىنى؟

ياق، ئاشۇ هارۋىنى ئويلايدۇ شۇ تاپ،
بارىدۇ شۇ ئۆزۈن يوللارنى ئويلاپ.

ئۆزگەردى ئاسمان!
ئۆزگەردى ئىنسان!

ئەمدى ئۇ باي ئۈچۈن ئېپ قاچمايدۇ قىز،
ئالدىرار گۈڭشىغا ــ يىغىنغا قاراپ.

يىگىتلەر كۈلكىسى مەغرۇر جاراڭلار،
قىزلار ناخشىسىدا ياڭرايدۇ ئەتراپ،

گۈڭشىدا پارتىيە يىغىنى بۈگۈن،
ئەنە شۇ يىغىنغا بوۋاي دېپۇتات.

III

شەپەقتىن تۈمەن يول تاۋلىنار چاقناپ،
يول بويى تۇرخۇندىن ئىسلار ئۇچىدۇ.

قارىغىن نەقەدەر كۆچلۈكتۇر بوۋاي،
ئېتىمۇ تولۇمدەك سېمىز تۇرىدۇ.

ئۇزاقلاپ كەتسىمۇ ھارۋا، بۇ يەردە-
كۇلكىلەر تېخىچە ئۇچۇپ يۈرىدۇ.

ئون بىرىنچى

—— ئات بەيگىسىدە.

تۇزۇلدى مۇچائىدا كەك سەينا — مەيدان،
چۇشۇشتى بەيگىگە دۇلدۇللار شۇ ئان.
ئونچە ياش-
چەۋاندار-ماھىر ھەربىرى،
ئون دۇلدۇل-
ئاتلارنىڭ تازا سەرخىلى،
تۈمەن يول شەپەقلەر، كۆز يەتمەس تۈمان
كۆكسىنى دۇلدۇللار كېسىشتى ھەر يان.

يېتەلمەي چاقماق هەم گۈلدۈرماملار،
پۈرقىراپ ئارقىدا قالدى توپا-چاڭ.

قارىغىن، كىمدۇ ئۇ، كەلمەكتە قوغلاپ،
كەلمەكتە ئىز بېسىپ ئون بىرىنچىسى!
ئات خوددى شامالنىڭ ئىچىدە دولقۇن،
شۇ دولقۇن ئۈستىدە گۈلدۈر ئىگىسى.
يېقىنلاپ كەلدى، كۆر، ئاشۇ بەيگىچى!
قىزىلدۇر ياغلىقى، كۆڭلەك-ئۆتۈكى.
بۇ بىزنىڭ قايچىغۇ!
كىچىككىنە قىز،
ئات قۇيرۇقىغا يەتمەيدۇ قولى،
بەيگىگە قانداقچە يەتتى جۇرئىتى؟!

سەيناداً ھەممە خەق ئالقىشلار ئۈنى،
شاۋ-شۇۋلار ئاسمانلاس چاۋاك ئۇنىدىن.
غەيرەت قىل، غەيرەت قىل!
شۇ جىددىي چاغدا،
ئىخ،
بىردىن ئۇزەڭگە چىقتى پۈتىدىن!
ھەممىنى قاپلىدى شۇنداً سوغۇق تەر،
ھەسسىنەم، پىشكەللىك كەلدى قايانتىن؟!
ئېگەردە تۇرالماي ئاغدۇرۇلۇپ قايچا،
يىقىلدى مايسىغا، يىقىلدى ئاتتىن...

ئۇ، تۇرۇپ ئورنىدىن مىندى ئېتىغا،
مىندى ـ دە، يىقىلدى يەنە مايىسىغا...
بولمىدى... بولمىدى...
ئون بىرىنچىلىك ـ
ئاتالغان پېتىچە قالدى قايچىغا.
شۇندىمۇ نېمىشقا ئالقىشلار ئۇنى؟
جەسۇرلۇق ئوتىدا يانىدۇ دىلى.
ئىشىنەر كۆپچىلىك:
بىر كۈنلەر چوقۇم
بولىدۇ ئاشۇ قىز بەيگىنىڭ گۈلى...

كىچىك پىيما

سومكىسىنى ئاسقان بوينىغا،
بىر جۈپ كىچىك پىيمىنى كىيگەن
ئاشۇ بالا ئۆتىدۇ ھەر كۈن،
ئۆتەر ھەر كۈن مۇشۇ يول بىلەن.

باسقىنىدا قارنى پىيمىنىڭ ـ
ئاڭلىنىدۇ غاچ ـ غاچ قىلغىنى.
يېڭى خەتنى يادلاپ يول بويى
ئېيتىپ بارار يېڭى ناخشىنى...

قاراپ ئۇنىڭ شەكلى تۇرقىغا،
ئاتسىنى ئەسلىدىم شۇ ئان:
بويىاپ بارغان ئۇنىڭ ئىزىنى
تاپىندىن ئاققان قىزىل قان.
يەلكسىدە قامچىنىڭ ئىزى،
يۈدۈۋالغان ئوتۇنى ئېغىر.
يۈزلىرىدە مونچاق ـ مونچاق ياش،
بويىندا بار قۇلۇپلۇق زەنجىر...

ئورمان ئاسرىغۇچى بوۋاي

كۆرۈنمەيدۇ بىرەر دۆكان يېقىن يەردە،
دۆكان تۈگۈل، كەنتتىنمۇ يوقتۇر بەلگە.

تۈندە روجەك ئەتراپىدا ھۇۋلار بۆرى،
ئىشكىلەرنى توسۇپ ئالار تاڭنىڭ قارى.

يازغانلىرىم تۈيۈلسىمۇ ئازاب بولۇپ،
ئۇ، تارتقانىنى يازالمىدىم تېخى تولۇق.

قارا بوران قومۇرىدۇ دەرەخلەرنى،
ئۇچ چى قېلىن قار ياتىدۇ قاپلاپ يەرنى.

ئەدىگەنچە جۈدۈن-چاپقۇن شىددەت بىلەن،
بوۋاي تاشلار دادىل قەدەم ئەيرەت بىلەن.

كۈنگەي تاغنى كۆرۈپ بارار، تەسكەي تاغقا،
چوڭ دەرەخنى كۆرۈپ، قارار كۆچەت-شاخقا،

بوۋاي ئېيتار ئۇقمىسمۇ سۆزلىرىنى،
ھەر دەرەخكە تىكىپ بىر-بىر كۆزلىرىنى:

"تېز-تېز ئۆسكىن، بوي سوزغانچە كۆكنى قۇچۇپ
سانسىز ئۆيلەر قۇرۇلۇشى تۇرار كۈتۈپ."

"ھەي، سەن تېخى يېتىلمىدىڭ، باردۇر ۋاقتىڭ،
ئۆرلە قېنى، ئاسمانسېرى غۇلاچ ئاتقىن..."

تاڭ سۈزۈلۈپ، چۈشكەنگىچە گۈگۈم ئاخشام،
ئاشۇ خىلدا ئىشلەر بوۋاي، ئىشلەر ھامان.

چەت ياقىدا ئۆتسىمۇ گەر ئېيى-يىلى،
زېرىكىشنى بىلمەس ئەسلا بوۋاي دىلى.

ئاسرار بوۋاي دېگىزدەك كەڭ ئورمىنىنى،
ئاسرىغاندەك ئوغلىنى ۋە نەۋرىسىنى.

كۆچۇش

ئۇرماقتا ئەمدى كەچكۈز شامىلى،
شمالنى تاغمۇ قاپلاندى سوغقا.
يىغىپ ئوتاۋنى كۆچمەكتە ئەنە،
كۆچمەكتە بۇ ئېل قاراپ جەنۇبقا.

تەقلەندى قازان، تەقلەندى چىنە،
يۆگەلدى كىگىز، يۆگەلدى ئەدىيال.
گويا كۆز يۇمۇپ ئاچقان بىردەمدە
تېڭىلدى يۈك-تاق، ھەممىسى تەييار.

مىنىپ ئېتىغا سالغاندا قامچا،
خۇددى ئۇچقاندەك يول ئالدى يىگىت.
نەگە بارار ئۇ؟
قوشنىلىرىغا-
قىلماقتا ياردەم بارار قىچقىرىپ.

قويلار شۇنچە كۆپ يەتمەيدۇ ساناق،
چېكى كۆرۈنمەس يىلقا-ئاتلارنىڭ.
قىزىل چاپانلىق قىز ئۇچار ئاتتا،
يايلاقتا دولقۇن ئەتكەن شامالدىن.

قارىغىن ئاۋۇ ياشانغان چالغا،
مەيىن شامالدا ياڭرايدۇ سازى.
بىر ياقتىن مېڭىپ، بىر ياقتىن كۆيلەر،
يىراق-يىراقتا كېتەر ناخشىسى.

ئۇ، كۆيلەر: يايلاق گۈزەلدۇر شۇنچە،
ئالتۇن دېڭىزدا كۆك ئاسمان ئەكسى.
قويلار، كاللار دېڭىز دولقۇنى،
ئاتلار دېڭىزنىڭ كاراپ-كېمىسى.

كۆيلەر، چوپانلار شادلىقىنى ئۇ،
بايلار بۇ يەردىن مەڭگۈ يوقالغان.
بىپايان يايلاق چۈپانىنىڭ يېرى،
چۈپانغا تالىق ھەتتا كۆك ئاسمان...

غۇلجا كوچىلىرى

شەپەقتە قىزىرىپ تۇرار چېدىرىدەك،
ئەتراپى ئورىلىپ بۇك دەرەخ بىلەن.
ئۆينايدۇ تاڭ نۇرى ئالما ئۈچىدا،
كوچىدا ئاقار سۇ، يوللىرى چىمەن.

گۈللىرى ھەر ياڭزا، شامىلى مەيىن،
ئېخ... توپ ـ توپ بۇلۇتلار چاقنار رەڭمۇرەڭ.

گۈزەلسەن، ئەي غۇلجا، گۈزەلسەن شۇنچە،
ئادەملەر ئىچىدە مۇشۇ گۈزەللىك ـ
ھەممىسى مەشھەدە تۆرەلگەنمىكىن؟
ۋە ياكى كۆكتىكى گۈلچى پەرى قىز،
ئەڭ گۈزەل گۈللەردىن تىزىپ گۈل دەستە،
گۈل شەھەر، كۆكسۈڭگە گۈل تۆككەنمىكىن؟

ئەتراپتا جاراڭلار ناخشا بىلەن ساز،
ئادەملەر ئوخشايدۇ گويا كى گۈلگە.
ئۇيغۇرنىڭ قىزلىرى كىيگەن چىمەن بۆك،
قازاقنىڭ قىزلىرى ئاسقان چاشتەڭگە.
ئەتراپ رەڭمۇرەڭ
نۇر بىلەن چاقنار،
كوچىلار رەڭدار، شەھەرمۇ رەڭدار.

ئېخ غۇلجا، ئېخ غۇلجا!
سېنى قانداقچە
ئاتاي چېگرادىكى كىچىك شەھەر دەپ.
سەن سوتسىيالىستىك بارچە مىللەتنىڭ
چوڭ ئائىلىسى ياشىغان گۈللەپ...

ئورماندىكى خاتىرە

بۇ دەستە نېسمە گۈل ئېيتقىنا ماڭا؟
ئۆتكۈردۈر قاتلىرى،
ئەگىم شاخلىرى،
ئوخشايدۇ شۇ قەدەر يوغان قايچىغا.
ئېيتقىنا، شۇمدۇ،
چىرايلىق رەڭدار-
گۈللەردىن كىيىملىك پىچقان بۇلبۇلغا؟
ۋە ياكى ئالتۇندەك ئېسىل مۇڭگۈزنى
ئېيتقىنا شۇمدۇ تاققان بۇغىغا؟

ئېيتقىنا، سەن ماڭا بۇ قايسى دەرەخ؟
تۇرار تىك قىرغاقتا،
بېقىپ ئۇزاقتا...
پىلانلاپ تۇرامدۇ
چوڭ يول سېلىشنى؟
مەشىنى مەدەنىيەت-
يۇرتى قىلىشنى؟
پىلانلاپ تۇرامدۇ ياكى بۇ يەردە،

پورت قۇرۇپ، بىر كۈنلەر شەرقىي دېڭىزدىن-
قېيىقلار، يەلكەنلەر باشلاپ كېلىشنى؟...

زىيارەت

خوشلىشا - خوشلىشا چىقتىم ئىلىدىن،
كوئىنلۇن قارلىرى قارشى ئالدى مېنى.
قىلدىم مەن زىيارەت مۇچاقى، نۇقچاقنى①.
شىمالىي شىنجاڭنى، جەنۇبىي شىنجاڭنى.

ۋاقتىنى يۇگەنلەپ ماڭدىم كۆپ يوللار،
كۆرمىگەن يېڭى يەر — بۇلار بارلىقى.
كەڭسايىنىق قىزارغان يوپۇرماقلىرى،
ئالدىمدا تارىمنىڭ توغراقزارلىقى.
ئالدىمدا چاپچالنىڭ بۇلاق سۇلىرى،
ئالدىمدا قىزىلسۇ — قۇياش نۇرلىرى.

كۆرمىگەن ئوتلاقلار ھەربىر پارچىسى
چىللايدۇ باغرىغا، مېھرىم تارتىدۇ.
مەن بېسىپ ئۆتكەن ھەر تارام - تارام يول،
تالاي خاتىرىلەرنى ئەسكە سالىدۇ.

① چارۇچىلىق قېرىمسى، دىخانچىلىق مەيدانى.

جەنۇبىي شىنجاڭ يولى

جەنۇبىي شىنجاڭنىڭ ئەي، چەكسىز يولى،
كۆرۈنمەس ئايغىنىڭ كۆز تىككەن بىلەن.
رەتمۇرەت تارتىلغان رەڭدار بەلباغدەك،
تۇرىسەن تۇتىشىپ كوتىنلۇنغا سەن.

ئەتراپتا يايلايدۇ كاللار توپ-توپ،
يايلايدۇ قويلارمۇ شۇنداق توپ بولۇپ.

كۈلىدۇ ئانارلار كۆككە باش تاقاپ،
تۇرىدۇ قوغۇنلار زېمىننى قاپلاپ.

ئاڭلىساڭ كۈي كۈيلەپ ئاققان شوخ سۇنى،
جور بولار ئورماندىن بۇلبۇلنىڭ ئۇنى.

چىرايلىق سازلارنى شامال ئەكىلەر،
ئەتراپىنىڭ ھەممىسى يېڭىچە كەنتلەر.

گۈل رەڭدار،
تۇرىدۇ رەتمۇرەت تاللار،

بۇ يەرگە كىم ئاسقان ھەسەن-ھۈسەننى؟
دەريانىڭ بويىدا، قەد كۆتەرگەن قىز-
سىلكىيدۇ يېيىشقا قىزىل كۆڭلەكنى...

كۆزدە بۇلىيۇققا باردىم

كۆزدە مەن بۇلىيۇققا باردىم، ئۇ يەرنىڭ
سېيىدا ئۇنچىلەر ئاقار تاشقىنلاپ.
قاتمۇقات چۈنچىلەر مەرۋايىت راۋاق،
تۈرىدۇ ئۆيلىرى مارجاندەك چاقناپ.

كەيپىنى بۈزمائلار شەرىن مەس بولۇپ،
ئۇرار قىزىل سايۋا ئىچىپ ھازىر مەي،
بال تېمىپ كەتمىسۇن كىيىمئلارغا،
بىجاقى شۇ قەدەر پىشقان بولۇپ مەي.

ئەي، توپ-توپ كارۋانلار ماڭدىئلار قايان؟
يېزىغا كەلدى مول ھوسۇلنىڭ ۋاقتى.
ئاڭلىغىن، ياڭرىغان نەمە سادا ئۇ؟
بوستاننى جانلاتقان سۆيگۈ ناخشىسى.

ئەي، بۇلىيۇق، گۈزەلسەن تۇرار تۆت يېقىڭ
ئورۇلۇپ چىرايلىق قات-قات تاغ بىلەن.

ئەي، بۇلبۇق، گۈزەلسەن، شېرىن ئۈزۈمنىڭ
ھەربىر تال دانىسى دىلنى قىلار قەن.

خۇش پۇراق شاماللار ئۇچار ئۇزاققا،
ھۆسنىڭگە قارايمەن تويمايدۇ كۆزۈم.
ھەر نوتا، ھەربىر شۇڭ خۇددى يىپ بولۇپ،
كەتمەسكە بۇ يەردىن باغلىدى كۆڭلۈم...

مۇز داۋاندىكى زەمبىرەك سۈمبىسى

ـــــ ئۇرۇمچى ـــ كورلا تاشيولىنى ياسىغان جەڭچىلەر نۆلدىن تۆۋەن قىرىق گرادۇسلۇق قاتتىق سوغۇقتا، دېڭىز يۈزىدىن تۆت مىڭ مېتىر ئېگىزلىكتىكى تىيانشان تېغىنىڭ ئاساسىي چوققىلىرىدىن بىرسى بولغان مۇز داۋاننى كېسىپ ئۆتتى. قۇرۇلۇش گاخرلاشقانىدىن كېيىن شۇ يەردە ئىشلەتكەن سۈمبىلەرنى يول بويىدىكى قىيالارغا خاتىرە قىلىپ سانجىپ قويدى.

1

تۈمەنىمىڭ گەز قېلىن مۇزلار، تاشلاردىن،
يارالغان مۇز داۋان تۇرار مۇز بويى.

كىم، قۇشلار ئۆتەلمەس داۋاندىن دېگەن؟
سانجىلدى بىز ئاتقان ئوقيانىڭ ئوقى.

سانجىلدى چوققىغا ئوقلار چاقنىشىپ،
يېشىلدى تىيانشاننىڭ سىرلىق تۈگۈچى.

2

چىقسىمۇ تاغدا قار، قۇيۇن، شۇرغان،
جەڭچىلەر غالىبتۇر ئاندىن ھەرقاچان.

تاغ ئەگەر بولسىمۇ تۆمۈر ياكى گاڭ،
جەڭچىلەر چۆچۈمەس، يۈكسىلەر ھامان.

ئىشلەيدۇ، يول خەتەر، تاشلاردا يېتىپ،
ئاينى چىراغ، قارنى يېپىنچا قىلىپ.

ئاشلىق كەم، تاپىماق تەس بۇنىدا سۈنى ھەم،
ئىشتانباغ ئۇچ تۆشۈك كىيىپ كەتكەن.

قانچىلاپ ئۆتكەلدىن، قىيادىن ئېشىپ،
ئوقيالار باردۇ ئالغا يول ئېچىپ.

جىلغىلار، مۈز تاغلار چۈشۈپ سۇرىدىن،
كۆكتە يول ئېچىلدى ئادەم قولىدىن.

3

ئېچىلدى ئوقيادىن ئاسمان قۇلۇپى،
باشتا كۈن، ئاياغدا بۇلۇتلار توپى.

پولاتتەك تاۋلانغان ئوقيالار ئوقى،
بولغاچقا يېيىلدى تىيانشان يولى.

بۇنىڭدىن زوق ئالار ھەركىمنىڭ دىلى،
داستان قىپ كۈيلەيدۇ ئەۋلادلار تىلى ...

بازار كۈنى

گويا كى شەپەقتەك تاۋلىنار چوڭ يول ،
ياش قىزلار ماڭماقتا بازارغا بىردەك.
بۆكسىگە چېكىلگەن گۈزەل قىزىلگۈل .
كۆكلىرى كۆڭلەكتۇر، ھال رېڭى يېپەك.

قارا ئېشەكلەرنىڭ ئاقتۇر تۇمشۇقى،
بويىندا قوڭغۇراق جاراڭلاپ بارار.
چوڭ كارۋان گويا كى رەڭدار كېپىنەك،
بارىدۇ تۇرنىدەك تىزىلىپ قاتار.

باردۇ ئۆتۈشۈپ جىگدىلىكلەردىن،
ئۇزۇم باراڭلىرى قالدى كەينىدە.
ناخشىلار شۇ شېرىن ئۇزۇمدىن تاتلىق،
جىگدىلەر گۈل ئاچقان ھەركىم قەلبىدە.

يىراقتىن ئاڭلانغان نېمە سادا ئۇ؟
رادىئو سۆزلەيدۇ: "كەلدى بازارغا،
يېڭىدىن ناخشا ـ ئۇسسۇل ، تىياتىرمۇ بار...
بىر ياقتا تۇرلۇك مال، قوغۇن بىر ياقتا..."

بازارنىڭ بېشىدا چىللاپ تۇرغان كىم؟
يىگىتلەر بىزدىنمۇ كەپتۇ سەھەرلەپ.
بوي سوزۇپ قارايدۇ قىزلار نېمىگە؟
قارايدۇ: "بارمىكىن، يوقمىكىن ئۇ" دەپ.

كۆمۈشتەك تاۋلىنار قاتار ئۇزۈمگە،
قىزلار قامچىسىنى يەنە سىلكىدى.
كۆلكە ۋە چاقچاقلار كىردى بازارغا،
كوچىغا رەڭمۇرەڭ گۈللەر چېچىلدى...

بادام دوپپلىق يىگىست

بادام دوپپىنى كىيگەن ئۇ يىگىت،
شۇ قەدەر تېتىك ھەم، شۇنچە شوخ، قارا!
كۆك چاپان، ئاق كۆڭلەك ئۇستىبېشىدا
ئىنچىكە بۇرۇتى سىياھتەك قارا.
ئېشەكتە خۇرجۇنى، ئىككى بېشىنىڭ
بىرسىدە قوغۇن بار، نەشپۈت بىرسىدە.
ماڭغانمۇ يوقلاشقا تۇغقىنىنى ئۇ؟
ماڭغانمۇ ۋە ياكى بازار-رەستىگە؟

بادام دوپپىنى كىيگەن شۇ يىگىت،
شۇ قەدەر مەغرۇر ھەم، شۇنچە خۇش چاق ئۇ.
يول بويى چۈشمەيدۇ ئاغزىدىن ناخشا،
يولۇققان ھەركىمگە قىلار چاقچاق ئۇ.
ـــ قەيەرگە ماڭغاندۇ؟ ـــ ئويلايدۇ قىزلار،
كۆيوغۇل بولغىلى ماڭدىمۇ چەتكە؟
يىگىت دەر: "ئۆكتەبر بايرىمى"نى مەن،
بارىمەن ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن بېيجىڭگە...

تـاريـم

تارىم،
ئەي تارىم!
بىپايان بوز يەرلەر، سانسىز دەرخلەر،
تۇرىدۇ قومۇشلار بوي تارتىپ كۆككە؛
چىرىگەن ياپىرىقى ياتار قاتمۇقات،
سقساك توپىسىنى
ماي تامار يەرگە.
بويلاپ شۇ تۇپراقنى دەريانىڭ سۈيى،
بويلاپ شۇ تۇپراقنى قۇيۇلار كۆلگە.

ئېخ، سەن نەقەدەر ياخشى يەرلەرسەن!
لېكىن ساناقسىز يىللار، ئەسرلەر،
ساناقسىز باھار ئۆتتى بەرمەي نەپ!
ئۆسسىمۇ خىلىمۇخىل ياۋا ئوت-گىيا،
ئۆسمىدى زادىلا ئاشلىق-زىرائەت.
تاپالمايسەن، ئاچساڭ خەرتە،
نە بۇندا ئادەم، نە بىر يول ئىزدەپ...

تارىم،
ئەي تارىم!

ئاچتى قىزىل تۇغ، ئاچتى ئالتۇن يول،
ئاق كۆرۈنگىنى قويلار پادىسى،
قىزىلى گۈلزار، تولغان چىمەن گۈل.
يىراقتىن باقساڭ پاختا دېگىزى
تۇرار بىپايان كۆككە يول تۇتۇپ.
يېقىنلاپ كەلسەڭ ئاياغلىرىڭغا،
شاللار دولقۇنلاپ كېلىدۇ ئۇرۇپ.

تالار كۆزلۈرۈڭ، تالار قارىساڭ!
ئۈچار تۇرخۇندىن ئىسلار پۇرقىراپ.
تۇرار ئەتراپتا سانسىز مەھەللىلەر،
سېمىز بېلىقلار گۈپۈلدەپ پۇراپ.
چەكسىز قاقاسلىق ئاشلىق كانىغا
ئايلاندى بۇگۈن، يېڭى تۇس ئالدى.
سۈرئىتى بەك تېز، ئۆزگەرتىش ئۇچۇن
خەرىتىلەرمۇ ئۇلگۈرمەي قالدى.

مەجنۇنتال

——چېگرا قۇرۇلۇشىغا ياردەمگە چىققان بىر قىز ھەققىدە.

نە قەدەر ئوخشايدۇ مەجنۇنتالغا ئۇ،
تۇرىدۇ شامالدا مەيىن دولقۇنلاپ.

بىر باقساڭ-
شاللىقتا مايسا كۆچۈرۈپ،
يۇرىدۇ ئاشۇ قىز ئەترەتنى باشلاپ.
بىر باقساڭ-
باش بولۇپ بېلىقچىلارغا،
يۇرىدۇ ئاشۇ قىز سۇغا تور تاشلاپ.

جىياڭنەندىن چېگرىغا
بەش يىل ئىلگىرى،
كەلگەندە ئاشۇ قىز پىئونېر ئىدى،
يۇرەتتى قىپقىزىل گالستۇك تاقاپ.
ھە، بۈگۈن شۇ قىزنى "سىڭسەن دۇيجاڭ" دەپ،
يۇرىدۇ يېڭى بىر نام بىلەن ئاتاپ.

نە قەدەر ئوخشايدۇ نازۇك تالغا ئۇ،
نە قەدەر زىبادۇر قامىتى-بويى،
كىشىلەر سۆزلەيدۇ:
كۆللەردە ئۆسكەن-
ئىنچىكە قومۇشتىن، ئىنچىكىدۇر بېلى.
ۋە لېكىن ئاشۇ قىز باشلاپ بىر دۇينى
ئالماقتا تۇمەن دەن ئاشلىق ھەر يىلى.

نۇڭچاڭدا شان تاپقان-
ئاشۇ مەجنۇنتال!

جاۋابى شۇنداقتۇر سورىساڭ سوئال:
ــ قەيەردىن پۇتۇلگەن سىزگە بۇ قۇدرەت؟
ــ پۇتكەندە ئوقۇشۇم بەرگەنمەن ۋەدە،
ئىشلەشكە چېگىردا كۆرسىتىپ غەيرەت!

ئىز

ــــ دەسلەپكى چارلىغۇچىلارنىڭ ئاياغ ئىزى.

تۇرىدۇ ئالتۇندەك پارقىراپ شۇ ئىز،
تۇرىدۇ دەريانىڭ بويىدا ئەنە.

دەسلەپكى قەدەمدە چۇشكەن مۇشۇ ئىز،
ئۆلگەن دەشت ـ چۆللەرگە بەرمەك ئۇچۇن جان.
تالاي ئۇمىدلەرنى بىللە ئېپ ماڭغان.
دەسلەپكى قەدەمدە چۇشكەن مۇشۇ ئىز،
بىپايان چۆللۈككە سوزۇلۇپ بارغان،
شۇنىڭدىن دېگىزدەك ئېكىن يارالغان.

تۇرىدۇ ئالتۇندەك پارقىراپ شۇ ئىز،
تۇرىدۇ دەريانىڭ بويىدا ئەنە.

دەسلەپكى قەدەمدە چۇشكەن مۇشۇ ئىز،
ئۇ چاغلار ئۆتكەندى يورۇق نۇر چېچىپ.

بوز ئاچقان قىسمىغا كەڭرى يول ئېچىپ.
دەسلەپكى قەدەمدە چۈشكەن مۇشۇ ئىز،
ھە، بۇگۈن گويا كى ئوت بولۇپ يېنىپ،
كىرمەكتە جەڭچىنىڭ كۆڭلىگە ئېقىپ ...

چاكىجاكىنىڭ ئائىلىسى

1

ئۆردەكلەر بىر توپ،
گۆدەكلەر بىر توپ.

ھويلىدا قوزىلار، چوشقا بالىسى،
تاماڭارغا ياماشقان پۈرچاق، كاۋىسى.

گۈرۈچلۈك ـ شاللىقتۇر ئىشكىتىن چىقساڭ،
يېنىغا قۇرۇلغان زاۋۇت، ئاقلىساڭ.

چوڭ قىزى "مېھنەتچى"دۇر①، خويمۇ ياراشقان،
ئىككىنچى ئوغلىنى "لىياڭۋاڭ"② ئاتاشقان.

---

① مېھنەتچى ــ پاختىدىن مول ھوسۇل.
② لىياڭۋاڭ ــ ئاشلىق باتۇرى.

تېرىشى ئاشلىق،
دېيىشى ئاشلىق.
ئەر-خوتۇن سۆزلەشكەن ئۇچ ئېغىز گەپتە
شۇ ئاشلىق دېگەن سۆز قالمايدۇ چەتتە.

2

تۇن كېچە، ئەر-خوتۇن ئىككىسى كاڭدا،
قوزغايدۇ پاراڭنى ئۆينىڭ ئىشىدىن.

ئويلارسەن، ئاشلىقتىن سۆز ئاچماس ئەمدى،
يۆتكەيدىغان بولدى گەپنى تېمىدىن.

ياق، ئۇلار باشلىدى ئۆز سۆھبىتىنى،
شۇ ئۇزاق ئەسنۆەن — بوز يەر بېشىدىن.

باشلىغان شۇ يەردە قانداق تېرىشنى،
باشلىغان شۇ يەردە قانداق يېغىشنى...

مەنسىز تۇرمۇش دەپ ئېيتسۇن كىم بۇنى؟
قارىغىن ئېسىلغان تامغا بىر سۈرەت.

يىگىرمه يىل بۇرۇن«شيۇڭ مي كەيخۇاڭ»نى①،
ئويىنغان ئىككىسى قوزغاپ مۇھەببەت.

بىرسى ئاكا بولغان، يەنە بىرسى قىز،
ھە، بۇگۈن مەيداندا باربدۇ ئۆرلەپ،

بار ئىكەن شۇ سۈرەت، بىلمىدىم كىملەر،
ئالغاندۇ ئۇنىڭدىن بۇلاردەك لەززەت...

ئادەت

——ئىشلەپچىقىرىش ـ قۇرۇلۇش بىكىتۈەنىدىكى
بىر جەكچى ھەققىدە.

ئون يىل ئۆتتى، لېكىن ئاشۇ بىر ئادەت
ئۆزگەرمەستىن كېلەر يەنە شۇ پېتى.
يەلكىسىدىن چۈشمەس ئەسلا كەتمىنى،
تۇرغىنىدەك بىر چاغ ئاسقان مىلتىقى.

---

① «شيۇڭ مي كەيخۇاڭ» ـــ «ئاكا ـ سىڭىل بوز يەر ئاچتى» دېگەن ئوپېرا. ئۇنىڭدا بىر قىز ـ يىگىتنىڭ بوز يەر ئاچقانلىقى ۋە شۇ جەريانىدا بىر ـ بىرىگە كۆڭۈل بېرىشكەنلىكى تەسۋىرلىنىدۇ. بۇ ئوپېرا يەنىمۇ دەۋرلىرىدىن تارتىپ ئاجايىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ كەلگەن.

يارىتىدۇ چارلىغۇچى ئەترەتنى،
بوز ئاچقان تۇمەن سېپىدە ئەڭ باشتا ئۇ.
قاچان كۆرسەڭ ئۇستىبشى چاڭ ـ توپا،
تەرگە پاتقان تۆت پەسىل يازـ قىشتا ئۇ.

ئون يىل ئۆتتى، لېكىن ئاشۇ بىر ئادەت
ئۆزگەرمەستىن كېلەر يەنە شۇ پېتى.
يىجاڭشەنىي① ئازاد قىلغان چاغ ئوخشاش،
قارا، ئۇنىڭ قاينام تاشقان غەيرىتى.

مۇتەللىپنىڭ شېئىرى

تۇرمەن قىرغاقتا، ئاقسۇ دەريا سى
ئاقار ئالدىمدا.
تۇرمەن ھوسۇللۇق، چىرايلىق كۆزنى
بېسىپ باغرىمغا.

ئېقى ـــ شال،
تارتىدۇ ھەركىم زوقىنى.
سېرىقى ـــ نەشپۈتتۇر، دىلىنىڭ مەپتۇنى.

---

(1) تاغ ئىسمى. بۇ يەردە قاتتىق جەڭ بولغان.

دەريادەك سوزۇلۇپ ئۇزاق ـ ئۇزاققا،
نېمە ئۇ، ئۇزۇلمەي نۇر تۆكۈپ ئاققان؟
بىلەمسەن مۇتەللىپ شېئىرلىرى بۇ،
قىرغاققا سىغماستىن ئۇركەشلەپ تاشقان،
مەشەدە ـــ شۇ توپراق ئاستىدا ياتقان.

سەنمۇ ئەي شائىر؟
ئېچىلماي ئون گۈلۈڭ بىرسى، ياش تۇرۇپ
توزمىدىمۇ ئاخىر؟

ياق، ئەسلا ئۆلمىدىڭ، مەرتلىكىڭ بىلەن
قالدىڭ ئارىمىزدا، قالدىڭسەن ھەغدا.
شېئىرىڭ بەختىڭ ئۇرۇقى بولۇپ،
چېچىلدى بۇ گۈزەل ئانىتۇن تۇپراققا.
ئۇلار ئۆسمەكتە،
تارىمغا ماڭغان
قوشۇنلار ئالدىدا سېگنال بوپ ياڭراق.
ئۇلار ئۆسمەكتە،
داۋان ئاشقانلار
سېپىدە بوپ ھامان كۆرەشچان بايراق.

توغراقلىقتا

ئۇتمىگەن بۇ يەردىن قانچە جۈدۈنلار؟
ۋە لېكىن ئالتۇندەك تۇردى بۇ ئورمان.
يادىدا-
ھەربىر تۈپ توغراقنىڭ بۇ كۈن،
يادىدا-
بۇ يەردە يېقىلغان گۈلخان.

يادىدا-
باغلاشقا تاشقىن سۇلارنى،
تەكشۈرگەن ستۇدېنت — ئاشۇ گىدرولوگ.
يادىدا-
يامغۇر ھەم بوران ئىچىدە
بۇ يەرنى كەزگەن قىز — ئاشۇ گېئولوگ.

بۇ يەرگە ھاجەتسىز خاتىرە قويماق،
ئۇچاققا تىزىلغان ھەر پارچە تاشلار،
چېدىرغا ئىشلەتكەن قوزۇقلار، شاخلار،
ھەرقانداق ھەيكەلدىن تۈرۈپتۇ پارلاق.

كۆرسەن شۇنى مەن:
ئاشۇ تاشلاردىن،
ياسلار ئالتۇن يول، ياسلار جەزمەن.
كۆرسەن شۇنى مەن:
ئاشۇ شاخلاردىن،
ياسلار زور بىنا پەلەككە يەتكەن.

"بىيجىڭ ساتىراشخانىسى"

—— چارلاش ئەترىتىنىڭ تۇرمۇشىدىن.

چېدىر تىكىلدى!
ئۇيغۇر بىساتلىرى
بولدى سەرەمجان، رەتلىك تىزىلدى.
شۇ چەكسىز چۆلدە ئۆسۈپ، قەد تۇزەپ،
قاتارغا يېڭى شەھەر قېتىلدى.
ئۇزە قارايلا كېچىك دېمىگىن،
ئويلىما ئەسلا ئادەمى ئاز، دەپ.
توققۇزى تەلدۇر مۇشۇ شەھەرنىڭ
چىقىڭ تېپىلار نېمىنى ئىزدەپ.

چىقىڭ تېپىلار بۇندا هەممىسى،
كۇلۇبىمۇ بار،
كۆتۈپخانىسى.

يىرتىلسا خېيىك موزدۇز ئۆزىدىن،
تاۋاك بولمسا دوختۇرخانىسى.
چېچىك ئۆستىمۇ؟
قىلمىغىن ۋايىم،
باردۇر بۇنىڭمۇ تەييار چارىسى.
ۋۇشسكىغا باق،
ئىشك ئالدىدا
يېزىلغان "بېيجىك ساتىراشخانىسى".

بىرلا ماشىنا،
بىر دانە قايچا،
جىڭلى، ساتىراشمۇ پەقەت بىركىشى.
ئەسۋاب جابدۇغى بولسىمۇ ئاددىي،
لېكىن، قېلىشماس قىزغىن كۆتۈشى:
چاڭئەنجېيدىكى-
نامدار "شىيەنگۇك"دىن①؛
قىلچە نۇقسانىنى ئىزدەپ تېپىش تەس.
جىنيۇي خۇتۇڭغا-
جايلاشقان داڭلىق،
"زى لولەن"دىنمۇ② ھەرگىز كەم ئەمەس.

---

① بۇ يەردە بېيجىك چاڭئەن كوچىسىدىكى «شىيەنگۇك» نامىلىق ساتىراشخانا كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

② بۇ، بېيجىك جىنيۇي خۇتۇڭغا جايلاشقان ساتىراشخانا.

چاچ ئالدۇرامسەن؟
ۋە ياكى ساقال؟
بۇدۇر قىلامسەن؟
قانداق پاسوندا!؟...
دېگىنىڭ بەرى بولىدۇ بەجا،
ياسلار چېچىڭ ئېيتقان يوسۇندا.

قانداق تىلىكىڭ بولسا ئېيت قېنى،
ئۇستام يۈزدە-يۈز ئورۇنلار ئۇنى.
تۇزۇمى بىرلا:
"كەلسۇن خېرىدار،
ئاشماي-كېمىمەي مۇشۇ سائەتتىن:
ھەر ئەتىگەنلىك تاماقتىن، كېيىن
كەلسۇن، ئىلگىرى كەچكى تاماقتىن..."

دەرسەن، تۇزۇمى نېمانچە قاتتىق؟
سەۋر قىل بىرئاز
قېنى نەزەر سال:
"بېيجىڭ ساتىراشى"-
يېشىپ خالاتنى،
تارتماقتا ئەنە ئالدىغا پەشۋال.
يوقتۇر تاماكا چەككىلى پۇرسەت،
نە قەدەر مەھكەم ئۇشلار ۋاقتىنى.

بىر قولدا سەينى توغرار چەيدودا،
بىر قولدا تۇزەر ئەمبەل - تاختىنى.
قارا، زەڭ سېلىپ،
يىگانە ئادەم -
مۇشۇ ئىشلارنى ئىشلىگەن كىشى!
ئەسلىدە كەسپى ئاشپەزلىك ئۇنىڭ،
ساتىراشلىق بۇندا ئىككىنچى ئىشى...

شوپۇر

يۇرسەن ئەي شوپۇر، بوران - چاپقۇندا،
يۇرسەن ئەي شوپۇر يامغۇر - جۇدۇندا.
جەنۇبىي شىنجاڭدا گۈللەر - چېچەكلەر
رەڭمۇرەڭ ئېچىلىپ كۆلگىنى نېكەم.
ئەمما سەن يۇرسەن ئالتاي تېغىدا
ھېلىمۇ پۈركىنىپ قار - شۇرغان بىلەن.
شىمالىي شىنجاڭدا توڭلىدى ئەتراپ.
قار ۋە مۇز يېيىلدى دەريا غا - تاغقا.
ئەمما سەن يۇرسەن تارىم يولىدا
ھېلىمۇ مىلىنىپ سېرىق پاتقاقلا...

ئۆكتەبر، ماشىناڭ تولغان قوزىغا
شۇ تاپ مۇز داۋاندىن ئېشىپ بارىسەن.
توڭلىماي مەنزىلگە يەتسۇن دەپ ئامان،
ئۇستۈڭدىن جۈۋاڭنى يېشىپ ياپىسەن.
ئىيۇلدا بارىسەن يالقۇنتاغ ئارا،
تەشنالىق چاكىلداپ قىينايدۇ سېنى.
ماشىناڭ ئىچىدە بىخ سۇرگەن كۆچەت،
يەتسۇن دەپ مەنزىلگە كۆرمەستىن زەخمەت
قۇيىسەن ماتورغا ئاخىرقى سۇنى.

توشۇيسەن شاكىخەيگە تېرىنى ـ يۇڭنى،
توشۇيسەن گىيانى دورا ياساشقا.
شۇ يولدىن قايتىسەن تولۇپ ماشىناڭ
بېيجىڭدىن يوللانغان گېزىت ـ كىتابقا.
توشۇيسەن قاراماي نېفتلىرىنى،
توشۇيسەن ئاقسۇنىڭ گۈرۈچىنى سەن.
توشۇيسەن ئوغۇللار خۇش خەۋىرىنى
ئاننىڭ ئىلھامبەخش سۆزلىرىنى سەن.
ئۇلارنىڭ بەرىنى باغلىغان ـ چاتقان،
ئەي شوپۇر، بۇ يەنە سېنىڭ ماشىناڭ.

چاڭ ـ توپا ئايرىلماس ئوستىبېشىڭدىن،
بويىغان ماي دېغى ئىككى قولۇڭنى.

ئۇستا دەپ ئاتالغان پېشقەدەم شوپۇر،
ئۆتكۈزۈلگۈ رول تۇتۇپ يېرىم ئۆمرىنى،
ئۇستىلار، شاگىرتلار شۇڭا سىلەرگە،
ئەل قويغان قەھرىمان دېگەن ئىسىم-نام.
ئەسلىدە تەكتىنى سۈرۈشتۈرگەندە
سىلەرنىڭ ئىسمىڭلار لاۋلى يە لاۋۋاڭ...

شاپتۇل قىزاردى

قىزاردى شاپتۇل چېچەكى،
قىزاردى باغلار ئېتىكى،
قىزاردى ئورمان يوللىرى،
قىزاردى بۇلاق بويلىرى،
قىزاردى تاملار، قىزاردى تەمە،
قىز ئىشىكىگە كەلدى رەڭ ئەنە...

ئۆتكەن يىل كۆكلەم — ئۇچىنچى ئايدا،
باغلار مۇشۇنداق قىزارغان چاغدا،
قىزىل بايراقدار يېگىت بىلەن قىز،
ۋەدىلەشكەنىدى شاپتۇللۇق باغدا.
شۇ قىزىل كۈندە ئورتىغا قويغان،
شۇ قىزىل شەرتلەر پىشىپ يەتتىمۇ؟

سوراپ بېقىڭلار، قىزدىن، خالايىق
ياتلىق بولىدىغان ۋاقىت كەلدىمۇ؟
كەلدى كۆتكەن كۈن، قىزاردى شاپتۇل،
قىز ئۇزاتقىلى بار قىزىل دۇلدۇل.

قىزاردى شاپتۇل چېچىكى،
قىزاردى باغلار ئېتىكى،
قىزاردى دېرىزە ئالدىدا تاللار،
قىزاردى ئۇزۇملەر، نوتىلار، شاخلار،
قىزاردى ئۇستەل، ئەينەك قىزاردى،
قىزىلىڭ يۈزىمۇ قىزىل رەڭ ئالدى.

قىزىلگۈل قىستى قىزىلىڭ يەڭگىسى،
قىزىل كىگىزنى باستى ئانىسى،
قىزىلدۇر قىزىلىڭ باشتىن ـ تاپىنى،
قىزىلدۇر كىيگەن كۆڭلەك ـ چاپىنى،
دېرىزىدىن كىرەر بىر ئاۋاز:
"چاققان ياسانغىن،
جابدۇنغىن تېز بول،
مەھەللە سىرتىدا كۈتمەكتە ئاتلار،
قىزىرىپ بولدى چەكسىز ئۇزاق يول..."

قوغۇن بازىرى

ـــــ قەشقەر كوچىلىرى.

بازارمىكىن دېمىگىن بۇنى،
قوغۇنلۇقنىڭ ئۆزىدۇر بىلسەڭ.
ئۇزاقلاردىن تۇرار دېگىزدەك،
خۇددى بىر تاغ يېقىندىن كۆرسەڭ.

توسۇپ قويغان ئۆتەڭ يوللارنى،
بوي سوزۇشقان ئاسمانغا قاراپ.
خالىغانىنى ئال ئۆزەڭ تاللاپ،
خالىغانىنى ئال ئۆزەڭ خىللاپ.

چوڭلىرىنى كۆتۈرمەڭ ئۇچۇن،
ئىككى ئادەم ئاران تەڭ كېلەر.
كىچىكىنى كۆتۈرمەڭ ئۇچۇن،
كۈچۈڭ خېلى تەسلىكتە يېتەر.

شۇنچە شېرىن شەرىبىتى بالدەك،
جان ياشىرار يېسەڭ بىر تىلىم.
ئۇچ كۈنگىچە كەتمەس پۇرىقى،
شۇ كوچىدىن ئۆتسەڭ بىر قېتىم.

گۈپۈلدەيدۇ، ئەتراپىڭغا باق
ئەجەب خۇش بۇي، تاتلىق بىر پۇراق...

ناخشا ـ ئۇسسۇل يۇرتى

كەچ بولۇپ يانسا چىراغ قايتار كىشىلەر ئۆيىگە،
ئاي نۇرىنىڭ ئاستىدا ياڭرايدۇ پىيانىڭ ئۇنى.
ـــ چىڭ دەۋرىدىكى جى جۇندىن.

ئولتۇرغان چېغىدا غەربىي تاغقا كۈن،
ئاي نۇرى تال ئۇچى ـــ شاختا ئوينايدۇ.

كەلمەكتە قاياقتىن داپ ـ ساز ساداسى؟
باغ ئارا ناخشا ھەم ئۇسسۇل قاينايدۇ.

ئۇستىدە چىرايلىق ئۇزۇم بارىڭى،
ئاياغدا قىپقىزىل گىلەم چاقنايدۇ.

دادىسى راۋاپتا، قىزى ئۇسسۇلدا،
ئانىسى داپ چېلىپ ئەسلا قانمايدۇ.

ساز ياڭراق، ئۇچقاندەك ئۇسسۇل ئوينار قىز،
گويا كى كېپىنەك ھەر يان بويلايدۇ.

كۆرگەنلەر ئويۇننى، بۇ ئائىلىنى
يېڭىلىپ ھەممىسى ئارتىس ئويلايدۇ.

ئەسلىدە دادىسى باقار كالا ـ قوي،
مېۋىلەر ئۆستۈرگەن ئاشۇ قىز باغۋەن.

ئۇيغۇرلار ئىچىدە مۇنداق ئائىلە
شۇنچە كۆپ، تۇغمەس سانىغان بىلەن.

ئەمدىلا تەمتىلەپ ماڭغان بالىلار،
ئۇسسۇلغا دەسسەشنى ئۆگىنەر زوقمەن.

شۇ كىچىك قوللارنى ـــ نان تۇتالىغان،
راۋاپنى تۇتۇشنى بىلمەيدۇ دەمسەن!

كەچ كۈرسى

يۇلتۇزلار كۆمۈش نۇر چاچار چوققىدا،
تۇرار يېڭى ئۆيىنى يورۇتۇپ گۈلخان.
تاغ ـ دالا ئۇيقۇدا،
كىملەر ئۇ ئاندا
ساز چېلىپ، جور بولۇپ ناخشا ـ ئەن ئېيتقان؟

ساز ئەمەس، يە ناخشا،
بۇندا ئادەملەر
دېرىزە ئالدىدا ئوقۇشار كىتاب.
ئۇلارنىڭ ئاۋازى ئاقار گويا كى
تاغدىكى شۇ گۈزەل بۇلاققا ئوخشاپ.

ئەي، ئۆتكۈنچى دوستۇم!
ئەسلەمسەن شۇنى،
بۇ تاغلىق مەھەللىنىڭ ئەسرلەر بويى
خەت بىلمەي ساۋاتسىز ياشىغىنىنى؟
بۇۋىدىن ـ ئاتىغا نەچچە ئەۋلادنىڭ
ھېسابنى تاش بىلەن سانىغىنىنى؟
ھەتتا، پومپىچككە تۆككەن غەللىنى
شۇ تاشتا خاتىرىلەپ، يادلىغىنىنى؟...

دەسلەپكى مۇھەببەت

قىز سۇغا كەلگەندە
بۇلاق بېشىغا،
يىگىتمۇ ئېتىنى كېلىدۇ يېتىلەپ.
قىزىقى، ئۇچرىشىش چېغىنى بۇلار
قويمىغان ھېچقاچان ئالدىن بەلگىلەپ.

هەر كۈنى ئۇچرىشار، تۇرقىمۇ بىر خىل،
بىرسى چاچلىرىنى تۇرىدۇ ئويناپ،
بىرسى يەكتىكىنى سىلاپ، غىجىملاپ.
بىرسى بۇلاققا،
بىرسى ئاسمانغا قاراپ.

هەر كۈنى ئۇچرىشار، سۆزىمۇ بىر خىل:
بىرسى ماختايدۇ مۇچاقنى مەلىنى.
بىرسى ماختايدۇ ئۆزى ياراتقان
شۇ گۈزەل ئالەملىق گۈشنى بېغىنى.

ئاردىدا سۆزلەنمەس سۆيگۈ سۆزلىرى،
هېچقايسى بۇ هەقتە گەپ ئاچمىاس لېكىن:
شۇ ئىككى ساپ يۈرەك
سورار ئۆزىدىن،
"دەسلەپكى مۇھەببەت دېگەن شۇمىكىن؟"

سۆرەت ۋە ئىز

——قەد كۆتەرگەن بىر دېھقان هەققىدە.

يېڭى ئۆمرىنىڭ جانلىق گۈۋاهى:
تامغا ئېسىلغان
شۇ ئىككى سۈرەت.

ئەللىك يەتتىدە
ئۆيلىنىپ ئاران،
ئەللىك سەككىزدە
كۆردى بىر پەرزەنت.

يەلكىسىدە بار داغلانغان بىر ئىز،
سۆزلەر ئۆتمۈشنى
ھېكايە قىلىپ:
تۇغۇلغاندى ئۇ
يالاڭ، داق يەردە،
ئۆسكەن، چوڭ بولغان
ئېغىلدا يېتىپ.

گىلەم

ئاسمان —
قانچە بۇلۇتنى باسسا كۆكسىگە،
خوتەن —
شۇنچە گىلەمنى يايغان ئۇستىگە.

يەردە —
بولسا قانچە قۇشلار، گۈل ـ چېچەك،

گىلەمدە —
ئاشۇلاردىن بار گۈزەل ئۆرنەك.

گىلەمدە توقۇلغان ئاتلارنىڭ يايلى،
كۆمۈشتەك پارقىراپ تۇرىدۇ تال-تال.
گىلەمگە توقۇلغان ئۇزۇمنى كۆرسەڭ،
ئاغزىڭغا سېرىق سۇ كېلىدۇ دەرھال.

خوتەننىڭ گىلىمى پايتەخت بېيجىڭغا
بارىدۇ چېگرىنىڭ مېھرىنى ئېلىپ.
خوتەننىڭ گىلىمى ئۇچار دۇنياغا،
ۋەتەن باھارىنى تەنتەنە قىلىپ.

مۇبادا سورىغىڭ كەلسە بىراۋدىن،
خوتەندە قانچە دەپ گىلەم ئىشچىسى؟
ياخشىسى شۇ سوئال ئۆزەكتە قالسۇن،
ئاڭلىسا ھەركىمنىڭ كېلەر كۈلكىسى.

گىلەم توقۇشنى بىلمىگەن ئادەم،
سانالماس بۇ يەردە ئەسلا خوتەنلىك.
قارىساڭ ئۇچ ياشلىق سەبى بالىمۇ،
دەستىگاھ ئالدىدا ئىشلەيدۇ ئەپلىك.

خوتەن مەنزىرىسى

خوتەن يىپەك، قاشتېشى، گىلەم، گۈل - مېۋە، ناخشا - ئۇسسۇل يۇرتىدۇر.
— خاتىرە دەپتىرىمدىن.

روجەك ئالدى ئالمىلىق، كەينى شاپتۇللۇق،
قولۇڭ سالساڭ دەريانا چىقار قاشتېشى.
سۇمبۇل چاچتەك يەلپۈنەر ئۇجمىلەر شېخى،
ئېتىز ئارا داپ چالسا، يولنى شاۋقۇنلۇق -
ئۇسسۇل قاپلار، ئۇچىدۇ رەڭگارەڭ كۆڭلەك،
چايقىلىدۇ دەريادا گۈزەل گۈل - چېچەك...

مەرھابا دەر ناخشىلار ئاتقان ھەر تاڭغا،
نەي كۆيىدە ئۇزايدۇ ھەر كۈن ئاخشىمى.
شاخلار ئۇچى قىرىرار تۇنده چىراغدا،
ئۆتۈپ كەتكەن روجەكتىن كىمنىڭ سايىسى؟
كىم دەر قىزلار ماڭغاندۇ توقۇشقا گىلەم؟
توقۇلماقتا ئۇلاردىن خوتەن ۋادىسى...

ئۇزۇلگەن زەنجىر

قازاق چارۋىچى يايلاقتا چارۋىدارلار چارۋىچىلارغا
ئىشكەل قىلغان بىر زەنجىرنى ئۈچراتتى...

I

بىر تال
ئۇزۇلگەن زەنجىر،
ئۆلگەن يىلاندەك
ياتىدۇ تولغىنىپ، ياتىدۇ يەردە.
بىر تال
ئۇزۇلگەن زەنجىر،
جىمجىت يايلاقنى
ئۆتتى قوزغىتىپ، ئۆتتى شۇ دەمدە...

ئۇ، شۇنداق چىقتى!
گويا
تىنىق ئاسماندىن،
توپيۇقسىز

ئېغىر بىر قوغۇشۇن-
چۈشكەندەك بولدى!
ئۇ، شۇنداق چېقتى!
گويا
خۇشال يايلاق،
تۈيۈقسىز
ئۆزگىرىپ بىردىن-
قايغۇ-ھەسرەتكە چۆككەندەك بولدى!

كۆل بويىدىكى
ئەنچى بوۋاينىڭ
تىندى دومبىرىسى، ئۇزۇلدى كۈيى.
ئوتاۋ ئالدىدا
ئۇسسۇلچى قىزلار-
توختىدى، جىم قالدى، ئەندىككەن بويى.
چەۋاندا يىگىت،
ياشانغان ئۆۋچى،
كەلدى ھەممىسى!
تىكىلدى نەپرەتتە
بۇ-تۆمۈر زەنجىر زۇلۇم بەلگىسى!
باققاندەك بولدى
پۈتمەس غەزەپتە،

ئالدىدا تۇرغاندەك ـ
باينىڭ ئوردىسى...

II

زەنجىر، ئەي زەنجىر!
ساڭا باقتىم،
سەندە كۆردۈم ـ
تۈنۈگۈنكى يايلاقنى ھازىر...
سەندە قالغان
داغلارنى كۆردۈم،
بۇ ـــ
قىش شۇمۇرغىنىڭ ئەمەستۇر ئىزى
بۇ ـــ
ياز يامغۇرىنىڭ ئەمەستۇر دېگى!
بۇ داغ ـ
يوقسۇللارنىڭ ئاچچىق كۆز يېشى،
ئاشۇ چاغدا ـ
ئېغىرچىلىق، ئەلەمدە تامغان.
بۇ داغ ـ
قەتىرە ـ قەتىرە
تېمىپ، يىغىلىپ،
ئۈيۈپ قالغان

رەھدار -
قىزىل قان...

ئاشۇ قاندىن -
ئۆتكەن چاغلار
مۇشۇ يايلاقلار،
سۇغىرىلغان -
چەكسىز ئوتلاقلار!
ئاشۇ قاندىن
ئۇ كۈنلەرنىڭ
شەكلى يارالغان!
چارۋىدارلار
يىغقان مالالاردىن،
قانچە دېگىز - تاغلار ياسالغان!
تۆكۈلگەچكە -
ئەنە شۇنداق قان،
بايلارنىڭ
ئۈزەڭگىسى كۆمۈشتىن،
ئىگىرى ئالتۇندىن بولغان...

كۆرمەكتىمەن سەندە شۇنىمۇ،
ماۋۇ قويچىنىڭ
چارۋىدار سۇندۇرغان ئىككى پۇتىنى!

چۈنكى ئۇ،
بېرىش ئۈچۈن قالغان ئامالسىز،
بىر ئۆمۈر تۆلىسە تۈگمەيدىغان -
سېلىقى، بېجىنى، قەرز پۈلىنى.
كۆرمەكتىمەن سەندە شۇنىمۇ،
چارۋىدا ئېتىپ ئۆلتۈرگەن -
ماۋۇ چۈپانىنىڭ ئۆز خوتۇنىنى!
چۈنكى ئۇ،
خارلاشقا ئىمكان بەرمىگەن -
ئاسرىغان ئانىلىق نومۇس - ئارىنى،
ئاسرىغان ئىززىتىنى، ئۆز هوقۇقىنى...

يايلاق، ئەي يايلاق!
قىزىل قاندا يۇيۇلغان تۈپراق!
نە قەدەر ئازابلىق ئىدى ئۇ كۈنلەر.
نە سەندە ئاڭلانغان ساداسى سازنىڭ،
نە سەندە ياڭرىغان ناخشىلار - كۈيلەر!
پەقەت -
كونىرىغان كىگىز ئۆيلەرنى
بوران هەم شۇرغانلار -
سىلكىپ ئۆتەتتى!
هەسرەتلىك كۈنلەردە
كۆز جۇدۇنلىرى،

غۇگۇلداپ -
ئەنسىزلىك سېلىپ ئۆتەتتى...

III

زەنجىر، ئەي زەنجىر!
ساڭا باقتىم،
سەندە كۆردۈم،
تۇنۇگۈنكى شىنجاڭنى ھازىر!
ساڭا قارايمەن،
ئۇزۇنلۇقۇڭ قانچىلىك زادى!
قارايمەنۇ، شۇنى ئويلايمەن:
باغلاۋالغان -
مۇشۇ زەنجىرمۇ،
يايلاقتىكى مىڭلاپ ئوتاۋنى؟
قارايمەنۇ، شۇنى ئويلايمەن:
باغلاۋالغان -
مۇشۇ زەنجىرمۇ،
نەچچە يۈز يول
يېشىل ئوتلاقنى؟

باق!
باق!

بۇ زەنجىرنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى
مۇمكىنمىدۇ ھېسابلاپ چىقماق؟
مۇشۇ زەنجىر -
ئەمەسمۇ ئاخىر،
بۇرچىندىن تا،
كوئىنلۇنغىچە -
نەچچە مىليون شىنجاڭ خەلقىنىڭ
پۈت - قولىغا چۈشكەن سىرتماق!
شۇ زەنجىرده باغلانغان ئىدى،
تىيانشانىنىڭ ئوڭ ھەم سول يېقى!
باش ئۇچىغا كۆز يەتمەيدىغان
تۈمەن يوللۇق دەريا ھەم تېغى!
شۇ زەنجىرده باغلىنىدى:
خوتەندىكى باي پومېشچىكلار
يىپەك بىلەن ئوجمىزارلىقنى.
شۇ زەنجىرده باغلىنىدى:
تۇرپاندىكى باي، پومېشچىكلار
كارىز بىلەن ئۇزۇمزارلىقنى.
شۇ زەنجىرده باغلىنىدى:
ئۇرۇمچىنىڭ ياڭخاڭ كوچىسى
شىنجاڭدىكى تېرىنى - يۇڭنى...
شۇ زەنجىرده باغلىنىدى:

شلك شسەينىك "ئالته قىر ئۆيى"
ئىنقىلابىي يالقۇننى، ئوتنى...

قانداق ئېغىر كۈنلەر ئىدى ئۇ!
قارا،
مۇز هەم قاردەك ئاقارغان-
ئۇزۇن يوللار هەربىر ئۆتكى!
ياق!
قار ئەمەس بۇ، ياكى مۇز ئەمەس،
بۇ —
قاچقۇنلار، سەرگەردانلارنىك
جەسەتلىرى — ئاپئاق سۆكمكى!
ئاغلا، قېنى، ئاغلا زەك سېلىپ،
بازاردىكى ۋاك-چۇكنى بېسىپ،
كىمدۇ ئاندا توۋلاپ، ئىكرايدۇ!
ياق!
توۋلاش ئەمەس، ئىكراش ئەمەس بۇ،
بالىسنى ساتماقچى بولغان
ئاۋۇ ئايال ئۆكسۈپ يىغلايدۇ...

مۇكلۇق شىنجاك، ئەي مىسكىن شىنجاك-
ئۇ، كىشەنلىك دەۋردە سەندە-
نەدە دەيسەن مۇنداق مەنزىرە:

هويلا ئارا ئاققان سۈزۈك سۇ،
مەھەللە ئارا ئاق تېرەك ئورمان؟
نەدە دەيسەن ئالتۇن ئېتىزلار،
نەدە دەيسەن يېشىل باغ-بوستان؟
ئۇ چاغلاردا ئالتايمۇ قېرىپ،
ئۇزۇن چېچى ئاقارغان ئاپئاق!
تا، ئاخىرقى دەمگىچە ئۇنى
قايغۇ-ئەلەم باسقان قاتمۇقات!
ئۇ چاغلاردا قۇزۇپ يۇرۇكقاش،
قاشتېشىمۇ چاقنىماي قالغان!
قاغجىرغان كۆرۈمسىز دەريا
رەڭگى ئۆڭۈپ، خۇنۇك تۈس ئالغان...

IV

زەنجىر، ئەي زەنجىر!
ساڭا باقتىم،
سەندە كۆردۈم،
غەلىبىنىڭ مۇشكۈللۈكىنى.
ئۇزۇلۈپتۇ
قارا-
شۇ زەنجىر،
ئۇنى چاققان تۆمۈر بازغانمۇ؟

ياكى چىشمۇ غاجىلاپ ئۇزگەن؟
ئۇزۇش ئۇچۇن
مۇنداق كىشەننى
بىز بىلمىز ـ
سانسىز قەھرىمان
جاننى تىكىپ، ئىسسىق قان تۆككەن!
يارىتىشقا ـ
يېڭى شەنجاڭنى،
بىز بىلمىز ـ
سانسىز قەھرىمان
مۇشەققەتلىك يوللارنى بېسىپ،
قانچە ئېغىر ئەسىرلەر ئۆتكەن...

ئاسمان گويا كى
سىياھتەك قارا،
ماڭماق زور ئازاپ
شۇ يوللار ئارا.
ئەنە شۇنداق ئېغىر چاغلاردا؛
كۇچار باغۇننى،
ئېلىپ كەتمەننى،
بەگ ئوردىسىنى بۇزماقچى بولغان.
ئەزىز كۇچارنى
ئىسمىغا لايىق ـ

ئۇسسۇل ـ كۈي يۈرتى قىلماقچى بولغان.
ئەنە شۇنداق ئېغىر چاغلاردا:
ئىلى قويچىسى ـ
باي ئوتاۋىنى،
ئۆرتىمەك ئۈچۈن ئوت ياقماق بولغان.
قازاق خەلقىنى
چىن ئاققۇ قىلىپ ـ
بەخت بېغىدا ئۇچارماق بولغان.

دەل ئەنە شۇنداق چاغدا:
ئەخمەتجان
ئاباسوۋ ئوخشاش سانسىز قەھرىمان
قىلىچ ـ مىلتىقنى كۆتۈرۈپ چىققان.
قۇتۇلسۇن مەڭگۈ ـ
مۇشۇ زەنجىردىن،
بولسۇن ھۆر ـ ئازاد دېگەن تىيانشان.
دەل ئەنە شۇنداق چاغدا:
چىن تىەنچۇ ـ
ماۋ زېمىن بىلەن لىن جىلۇ ئوخشاش
ئىنقىلابچىلار بولغانىدى قۇربان.
ئولتۇرۇپ ئۇلار زەي تۈرمىلەردە
شىخەنزىنىمۇ پىلانلاپ چىققان.
شۇلار بىز ئۈچۈن تۈزمىسە پىلان
سىرلىق تارىمنى ئاچماق نەدىدى؟

ئېگىز تېيانشان مۇز داۋىنىدىن
ياساپ تاشيوللار، ئاشماق نەدىدى؟

ئەي، باتۇر قۇربانلار،
تاڭ ئەلچىلىرى!
ياشايدۇ روھىڭلار، ياشايدۇ ئەبەد.
ئىسسىق قېنىڭلارنى تۆككەچكە سىلەر،
يەكەننىڭ ئانىرى،
قۇمۇل قوغۇنى،
بەرمەكتە مول ھوسۇل، ئۆسمەكتە گۈللەپ،
تېتىدۇق ھەممىمىز، تېتىدۇق ئۇنى!
ئەي، باتۇر قۇربانلار،
تاڭ ئەلچىلىرى!
ياشايدۇ روھىڭلار، ياشايدۇ ھەر چاغ.
ئەزىز جېنىڭلارنى بەرگەچكە سىلەر،
"خەلق مەيدانى"دا كۈلمەكتە چاقناپ ــ
ئوتلۇق دەرەخلەردە كۈمۈش رەڭ چىراق.
قۇربان ھېيت بايرىمى ــ ئاخشاملىرىنى
تۇرۇپتۇ يورۇتۇپ، تۇرۇپتۇ پارلاق...

V

بىر تال
ئۇزۇلگەن زەنجىر،

ئۆلگەن يىلانده‌ك
ياتىدۇ تولغىنىپ، ياتىدۇ يه‌رده.
بىر تال
ئۇزۇلگەن زه‌نجىر،
جىمجىت يايلاقنى
ئۆتتى قوزغىتىپ، ئۆتتى شۇ دەمده...

كىم ئۇ،
ئۇنتۇسۇن دېگەن كېلەچەك ئەۋلاد
ئۇنتۇلسۇن دېگەن زۇلۇم به‌لگىسى
ياسايلى بۇنىڭدىن دېگەن كىم سايمان؟
ياق!
تۇرسۇن، ساقلانسۇن،
قه‌لبىمزده ئۇ،
ساقلانسۇن مۇزېيدا،
ساقلانسۇن هامان.

ئۇ، بىزگه كېره‌ك!
ئۇ، بىزگه كېره‌ك!
تۇرسۇن هه‌ر زامان ئالدىمىزدا ئۇ.
ئاشۇ دەھشه‌تلىك ــ
ئېغىر تارىخنىڭ
ئانچه كۆپ ئۇزاپ كه‌تمىگىنىنى

سېپ تۇرسۇن دائىم يادىمىزغا ئۇ.
كۆرسۇن كەلگۈسى ئەۋلاد ئۇنىڭدىن
كۆرسۇن —
ماناستا ئاشۇ ئۆستەڭنىڭ،
نەلەردىن ئېقىپ كەلگەنلىكىنى.
كۆرسۇن ئۇنىڭدىن،
ئۆگەنسۇن شۇنى:
ھەربىر تال گىيا،
ھەربىر تال گۈلنى
ئاسراش نە قەدەر ئەۋزەللىكىنى...

سىز بۇيۇك تەيخاڭشەن تېغىدەك

—— قوماندان پېڭ دېخۇەيگە بېغىشلايمەن.

1

ھاياتىڭىزدا،
كىمكى سىزنى سۈرەتكە تارتسا.
كەلدىڭىز بۇ ئىشنى زادى ياقتۇرماي.
بولدىڭىز ۋاپات،
كەتتىڭىز يىراق-
بىزگە بىر ئىلىك خەتمۇ قالدۇرماي،

ياشدىڭىز باشقىلار ئۇچۇن:
ئاشۇ بىر جۇپ-
ئەمگەكچىگە خاس يىرىك قولىڭىز
يارالغان گويا،
جەڭچىلەرنىڭ جاراھىتىنى
مېھىر بىلەن سىلاپ تېڭىشقا.
كونا دۇنيانى ئاغدۇرۇش ئۇچۇن
زەمبىرەك، مىلتىقنى ئىشقا سېلىشقا.
ئاشۇ بىر جۇپ-
ئەپكەش كۆتۈرۈپ پىشقان يەلكىڭىز
يارالغان گويا،
ئانا ۋەتەننىڭ غەم-قايغۇسىنى،
خەلقنىڭ ئەندىشە-ۋەھىمىسىنى
ئۆزىنىڭ ئۇستىگە دادىل ئېلىشقا.
سىز ۋاپات بولدىڭىز باشقىلار ئۈچۇن،
مەھكەم چىشلىدىڭىز چىشلىرىڭىزنى،
ناله ۋە پەريادتىن يوق قىلچە ئەسەر؛
سىز ئاشۇ قاراڭغۇ-زۇلمەت ئىچىدە،
تارتتىڭىز بەك ئېغىر ئازاب شۇ قەدەر!
تاۋلىنىپ دەرد-ئەلەم كۈلپەت ئىچىدە
قالدۇرۇپ كەتتىڭىز كېيىنكىلەرگە،
ھەيۋەتلىك جىسمىڭىز-ۋۇجۇدىڭىزدىن
يارىتىپ ئىنتايىن ئۆتكۈر بىر شەمشەر!

پېكې دېخۇەي، ھەقىقي جەڭچى ئىدىگىز،
كەلدىگىز ئۆمرىگىز ــ ھاياتىگىزدا
كۆزدىن ياش تۆكۈشنى زادى ياقتۇرماي.
ئەپسۇسكى سىز بۇگۈن
كەچۈرۈڭ مېنى،
قالدىم مەن ئۆزەمنى ئەسلا تۇتالماي،
چۈنكى، تاقىتىم يەتمىدى شۇ تاپ،
ئۆتكەننى ئەسلەشكە قايتا يېنىشلاپ.
ئەڭ ئاداققى كۆز نۇرىگىزدا
قانلىق تۇرمىنىڭ روجەكلىرىگە
قانداقلارچە باققىنىگىزنى؛
جاللاتلارنىڭ شۇم كۈلكىسىگە،
قانداقچە قۇلاق سالغىنىگىزنى!
راستىنلا تاقىتىم يەتمىدى شۇ تاپ،
بۇلارنى كۆرگىلى قايتا يېنىشلاپ.
تەر قاتقان مەھبۇسلۇق كىيىمىگىزنى،
لۇشەنگۈەندەكى جەڭدە ئوق تېگىپ
ياردار بولۇپ قالغىنىگىزنى.
ئاخىرى مانا بۇ بېيجىڭ شەھىرىدە
تۇرمىدە ــ زىنداندا ياتقىنىگىزنى!

قوماندان پېكې دېخۇەي، يىغلايمىز سىزگە،
بۇ يىغا ماتەمنىڭ قايغۇسى ئەمەس،

روهى ئاجىزلىقنىڭ بەلگىسى ئەمەس،
سىزگە ئەگىشىپ جەڭلەردە يۈرگەن
پىشقەدەم خۇجۇنلەر،
كىچىك بالۇلار؛
سىز ئۇچۇن ئۆلگۈدەك قامچا ـ مۇشت يېگەن
مانا بۇ دادۇينىڭ سېكرېتارلىرى،
يېزىلىق ياشانغان بوۋايلار ـ
بۇلار
بەرمەكچى ئەمەستۇر كۆز يېشى بىلەن
ئۆزىنىڭ دەردىنگە
تەسەللى ـــ ئارام!
كۆز يېشى ئەمەستۇر ئەسلا ئۇلارنىڭ
كۆز چاناقلىرىدا لىپمۇلىپ تۇرغان.
بۇ ـ
كۆككە ئۆرلىگەن غەزەپلىك دولقۇن،
بۇ گويا گۈلدۈرلەپ چېقىلغان چاقماق،
بۇ گويا ھەيۋەتلىك توققۇز بال بوران!

2

قەلبىمىزدە يۈرىكىمىزدە
ئەزەلدىن نامسىز ئۆچمەي كەلمەكتە،
مانا سىز كەتتىڭىز چامداپ مەردانە
ئەينى يىللاردا

ئاشۇ يامغۇرلۇق چاپاننى كيىپ،
چىش چوتكىگىنى بىرلىكتە ئېلىپ،
ئالدىراش ماڭغاندەك
ئۇچىنچى سەپكە.
مانا سىز كەتتىگىز چامداپ مەردانە،
ئەينى يىللاردا
ساقال ئېلىشقا ئۇلگۈرمەي تۇرۇپ.
بىرنەچچە خەت - چەكنى يېزىپ پۈتتۈرۈپ،
بېيجىڭ - شېنياڭ پويىزىدا،
ماڭغاندەك ئەنە،
يالۇجياڭدىن ئۆتۈپ،
شەرق تەرەپكە.

"ئالغا!"
بۇ سىزگە ئىنتايىن تونۇش بىر سادا،
ئۆتتى پۈتكۈل هايات - ئۆمرىڭىز
جىددىي هەربىي يۇرۇشلەر ئارا!
باردىڭىز داۋاملىق ئالغا ئىلگىرلەپ
بىر ئاكوپتىن
يەنە بىر ئاكوپقا،
چېپىپ شىددەتلىك جەڭ تۇلپارىدا،
يېرىم ئەسىرلىك هاياتىڭىزنىڭ
خاتىرىسىنى يازدىڭىز مانا

كۆرەشلەر قوينىدا،
جەڭدە ــ ئۇرۇشتا!
ھەربىر ئىزىڭىز،
قالدى پۈتۈنلەي-
كۆرەشنىڭ ئالدىنقى قاراۋۇلىدا؛
قالدى كىچىك ماتۇ جايلاشقان
شياڭجياڭ دەريياسىنىڭ قىرغاق-بويىدا،
قالدى ئاشۇ سېرىق توپىلىق
ئېگىزلىكلەرنىڭ قەدىم يولىدا.
قالدى بۇ ئىز تار چېغىر يوللۇق
تەيخاڭشەن تېغىنىڭ جىرا-غاردا.
قالدى لۇشەن چوققىلىرىنىڭ
بۇلۇتلار سۆيگەن قارىغايزاردا.

قاپقارا تۈتەكنى، ئوتنى-يالقۇننى،
ئەڭ مۇشكۈل خەتەرنى، ۋەھشىي دولقۇننى،
چىقتىڭىز ھەرقاچان مەرتلەرچە يېڭىپ!
پرولېتارىيات ھاكىمىيىتىنى
تىكلەش يولىدا قىلدىڭىز كۆرەش
ئوت دېڭىزلىرىنى قورقماستىن كېچىپ.
ئېخ، ئۇلۇغ جەڭچى!
پرولېتارىيات ئىشلىرى ئۈچۈن
مەنسىپىڭىزنىڭ ئېلىنىشىدىن،

ئۆيىڭىزنىڭ بۇزۇلۇشىدىن،
بېشىڭىزنىڭ كېسىلىشىدىن،
تۇرمىلەرگە سېلىنىلىرىدىن
قورقماستىن، قورقۇشنى تامام تەرك ئېتىپ،
ماڭدىڭىز بۇ يولدا جان پىدا قىلىپ.

پىسخىنت قىلماستىن پىتنە-غەيۋەتكە،
تاقابىل تۇردىڭىز تىل-ھاقارەتكە،
ئېخ، بىزنىڭ گېنېرال يولداش پېپك دېخۇەي،
سىز ئوخشاپ ھەقىقىي باتۇر بۇركۈتكە
بولدىڭىز پاسىۋان ھەق-ئادالەتكە،
ئاشۇ زەخمىلەنگەن قانىتىڭىزدا
بەردىڭىز زەربە،
شۇم قاباھەتكە.
ئۇلۇغۋار جىسمىڭىز — قامىتىڭىزدىن
تىكلەپ چىقتىڭىز،
كومموئىستلار ئۈچۈن
ئۈلگە ئەبەدكە!

3

گېنېرال پېپك دېخۇەي چېۋەر قوماندان،
سىزگە ئۆلۈم يات،

سىز مەڭگۈ ھايات،
بىزنىڭ ئارىمىزدا ياشايسىز ھامان.
سىز مەڭگۈ ھايات دېگەن بۇ سۆزدە
يوق مۇبالىغە،
قۇرۇق شوئاردىن بۇندا يوق نىشان.
سىز -
دېھقانچىلىقنى بىلسىز ئوبدان.
ئېكىن يەرنىڭ مۇھىملىقى
سىزگە خوپ ئايان.
خەلقنىڭ قەلبى
ئوخشايدۇ ئۇنۇملۈك ئېسىل تۇپراققا،
ئۇ يەردە -
يىلتىز تارتىپ دەرەخلەر، گۈللەر،
ئۆسىدۇ مەڭگۈ،
بولۇپ باراقسان!
قېنى كىم ئېيتىدۇ مۇنداق ئەمەس دەپ؟!
مانا بۇ يېڭى ئۇزۇن سەپەردە،
سىز باشچى بولۇپ چارلاش دۇنيەگە
كېتىۋاتىسىز ئالغا يېتەكلەپ.
بىزنىڭ بۇ ئۇلۇغۋار قوشۇنىمىزغا
تاپقىلى يېڭى بىر داغدام يول ئىزدەپ،
قېنى كىم ئېيتىدۇ مۇنداق ئەمەس دەپ؟!

ۋەتەننىڭ پايانسىز چېگراسى بويلاپ،
يۈرسىز تەر تۆكۈپ كېچە-كۈندۈزلەپ.
بۇ يەردە قۇرۇلغان ھەر ئىستىھكامنى
تەكشۈرۈپ كۆرسىز راسا ئىنچىكىلەپ.
ئۇچ يۈز گرادۇسلۇق كۆزەينەك بىلەن
ئوقۇيسىز دىجورنى خاتىرىسىنى
قالمايدۇ نەزەردىن بۇندا ھېچبىر گەپ.
ھەر دانە مىلتىقتا، توپ-زەمبىرەكتە
سىنچىلاپ قارايسىز تازا بىر-بىرلەپ!

سىزدە زور مۇھەببەت ھەربىر جەڭچىگە،
تۈنەپ چىقتىڭىز جەڭچىلەر بىلەن،
كېچىسى بىر باغلام چۆپنىڭ ئۈستىدە.
زامانىۋىلاشقان قوشۇن قۇرۇشتا
بەردىڭىز يەنە بىر ئەجەللىك زەربە،
ئالدامچىلارنىڭ سەپسەتىسىگە،
يول قويمىدىڭىز ئەسلا،
ئۇلارنىڭ-
ئاشۇ "زەربىدار يولۇاس لىەنى"نى
"ھۇرراچى ئەترەت"كە ئۆزگەرتىشىگە
يول قويمىدىڭىز ئەسلا،
ئۇلارنىڭ-
رەڭدار پلاكات ــ لوزۇنكىلارنى
تانكىلار ئورنىغا دەسستىشىگە!

سىزده بار خەلققە چوڭقۇر مۇھەببەت:
خۇاڭيۇەنتۇڭدىكى تاۋابسىز تىلار
پىشقەدەم خۇڭجۇننى — پىك دېخۇەي سىزنى،
سېغىنىپ ئەسلەيدۇ ئۇنتۇماي پەقەت.
خامانىنى تېپىشتە، ئورما ئورۇشتا،
گەمىلەر قۇرۇشتا ھەم سۇ توشۇشتا
سىز قىلغان ئۇلارغا سەممىي خىزمەت؛
مۇرىگىزدىكى ئەپكىشىگىزنى،
بىلىكىگىزدىكى ئورغىقگىزنى
شۇڭلاشقا ئەسلەيدۇ ئۇلار تا ئەبەت.
گۇاجياتۇنىدىكى دېھقانلار مانا
ئەسلەيدۇ "پىك بوۋاي" — پىك دېخۇەي سىزنى
ئەسلەيدۇ سېغىنىپ ئۇنتۇماي پەقەت.
باغلارغا سۇ تۇتۇپ، قۇدۇقلار قېزىپ،
كېسەلدىن ھال سوراپ، دورىلار بېرىپ،
سىز ئۇلار ھالىغا يەتكەن ھەر نۆۋەت.
ياغقاندا شىددەتلىك يامغۇر شارقىراپ
بۇندا ھەر خانداندىن ھال-ئەھۋال سوراپ،
سىز بەرگەن ئۇلارغا ياردەم ۋە مەدەت.
يامغۇردا ھۆل بولغان كىيىمىگىزنى،
ئىششىغان، لاي بولغان پۇتلىرىگىزنى
شۇڭلاشقا ئەسلەيدۇ ئۇلار تا ئەبەت.

قوماندان پېك دېخۇەي،
سىز ئەنە شۇنداق
جاپانى، راھەتنى كۆرۈپ تەك ئورتاق،
كەلدىڭىز كەك خەلق ئاممىسى بىلەن،
سىز ئويلاپ خەلقنىك مەنپەئىتىنى،
ئاشۇ "تۇەنجاك"لىق مەنسىپىڭىزنى
قىلچە ئىككىلەنمەي تېگىشتىڭىز سىز
قوزغىلاڭچىلارنىك نەيزىسى بىلەن.
سىز ئويلاپ خەلقنىك مەنپەئىتىنى
ھەربىي مىنىستىرلىك پاگونىڭىزنى
قىلچە ئىككىلەنمەي تېگىشتىڭىز سىز
پېشقەدەم دېھقانىنىك جۇڭىسى بىلەن.
بىر ئۆمۇر يېدىڭىز خەلق ئۇچۇن غەم،
ئاقاردى چېكە چاچ، قاشلىرىڭىز ھەم،
تۇرمىگە چۈشۈشكە بولدىڭىز رازى،
ئالدانماي سەلتەنەت تاجىسى بىلەن.

سوئاللار قويماقتا تارىخ دەل شۇ تاپ،
قوماندان پېك دېخۇەي، سىزگە ئوخشاش ئادەم
ئۇن ـ تىنسىز ئۆلەمدۇ،
كېتەمدۇ يوقاپ؟
قوماندان پېك دېخۇەي، ئېيتىڭچۇ، سىزنى،
باشقىلار قانداقچە ئېپ ماڭدى باغلاپ؟

ئېيتڭچۇ، باشقلار سىزنى **قانداقچە**
قىينىدى قاراڭغۇ زىندانغا **تاشلاپ؟**
قانداقچە بۇ چەكسىز كائىنات ئارا
ئۇتكۇر خىتابىڭىز، غەزەپلىك سادا
يوقالدى، تۇرمىدى ھېلىمۇ ياڭراپ؟
قانداقچە بۇ چەكسىز ۋەتەن كۆكسىدە
سىزگە ئۇۋاللىق بولغانلىق ھەقتە
كېتەلمىدىڭىز بىرەر خەت تاشلاپ؟...

ۋەتەنگە كەڭ قۇچاق ئاچتى گۈلباھار،
تەيخاڭشەن تېغىنى باسقان مۇز ھەم قار،
باھارنىڭ تەپتىدە ئېرىپ ئاقماقتا،
خۇاڭخې ھەيۋەتلىك دولقۇن ئاتماقتا!
ئاڭلىغىن، خۇاڭخېدىن كېلەر بىر سادا!
ئۇ پۈتۈن دۇنياغا
قىلماقتا جاكار:
ئوتتۇز ياشقا كىرگەن دۆلىتىمىزنىڭ
مەرىكە-تويىغا قاتنىشىش ئۈچۈن
پېشقەدەم قوماندان بىزنىڭ پېڭ دېخۇەي
كىرمەكتە داخۇيتاڭ زالىغا مانا.
توققۇز يۈز مىليون جۇڭگولۇق ئۇنى
سايلىدى ۋەكىل قىپ بىردەك ئاۋازدا!
پېشقەدەم قوماندان بىزنىڭ پېڭ دېخۇەي،

سىزگە ئۆلۈم يوق ــ ئۆلمەيسىز ئەسلا!
ئۇلۇغۋار روھىڭىز ــ قىياپىتىڭىز
مەڭگۈ قەد كۆتۈرۈپ تۇرار مەردانە
ۋەتەننىڭ بېپايان كەڭ زېمىنىدا.
سىز بۈيۈك تەيخاڭشەن تېغىدەك،
ياشايسىز تائەبەد خۇاڭخېدەك گويا!

(«خەلق ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1979 ـ يىل 7 ـ سانىدىن.)

چىن ئىنسان ھەققىدە مەرسىيە

ــــ يولداش لىۋ شاۋچىغا بېغىشلايمەن.

"ئۇنىڭدا قىلچە شەخسىي غەرەز بولمىغاچقا، ئۇ ھېچنىمىدىن قورقمايدۇ."
ــــ «كومپارتىيە ئەزالىرىنىڭ تەربىيىلىنىشى» دېگەن كىتابتىن.

1. "يولداش شاۋچى" دەپ ئاتايمىز سىزنى

سىز ـ
ئۇزۇن كۆپكۆك چاپاننى كىيىپ،
نىڭشياڭنىڭ قەغەز كۈنلۈكىنى
يەلكىگە سېلىپ؛

مىللىتىمىزنىڭ چىرىغىنى
نۇرلاندۇرۇشنى چىن ئارمان قىلىپ؛
كەلدىڭىز ئاشۇ "تەنزىچۇڭ"دىكى
جىاڭنەن پاسونىدا ياسالغان
هويلىدىن چىقىپ!
سىز -
يۆلۈشەن تېغىنىڭ
قاراڭغۇ تۈنىنىڭ هەمراهى بولۇپ،
شىاڭياڭ دەرياسىنىڭ شاۋقۇنلىرىغا
قۇلاق سالدىڭىز راسا زەڭ قويۇپ.
چاڭشادىكى شىفەن مەكتەپنىڭ
پارتىسىدا تەمكىن ئولتۇرۇپ،
ئىنقىلابىي دوستلار مەكتۇپلىرىنى
تۈنجى قېتىم كۆردىڭىز ئوقۇپ!
شۇندىن تارتىپ،
تاكى ئاتمىش توققۇزىنچى يىلغىچە؛
تاكى ئۇلار سىزنى
قانداقتۇر بىر
يارىلانغان "ئوۋ"غا
ئايلاندۇرغىچە؛
بېيجىڭ شەهىرىدىن يالاپ ئەپچىقىپ،
ئاشۇ قاراڭغۇ
زەيلىك "قوتان"غا سىزنى سالغىچە؛

جاراهەتلەنگەن كۆكرىكىڭىزدىن
تاما ـ تاما،
ئەڭ ئاداققى بىر تامچە قانمۇ
تۆگەپ ئاققۇچە؛
ئەسلى قامەتلىك ۋۇجۇدىڭىزدا
بىرنەچچە تال
تېرىگە چاپلانغان سۆڭەك قالغۇچە؛
ھەم شۇ سۆڭەكنى
قانغا مىلەنگەن
كىيىم پارچىلىرى قاپلاپ ياتقۇچە...

ئۆتتى مانا ئۇزاق بىر تارىخ —
ئۇزاق بىر جەريان؛
باشتىن تارتىپ ئاخىرىغا قەدەر،
ئۆتتى مانا كۆپ يىل ـ كۆپ زامان.
ئىنقىلابىي ھايات ـ ئۆمرىڭىز
ئۆتتى بېسىپ يېرىم ئەسىرنى،
سىزگە بەرسەم قانداق تەبىرنى،
كۆڭلۈم ئارام تاپارمىكىن شۇ ئان!
ئاشۇ ئۆتكەن ئەللىك يىلدا سىز
نۇرغۇنلىغان ۋەزىپىلەرنى
زىممىڭىزگە ئالدىڭىز ھامان.

ساۋاقداشلار ـ ئوقۇغۇچىلار
"لیۇ ئۇستاز" دەپ ئاتىسا سىزنى،
ئىشچىلار زور ھۆرمەت بىلدۈرۈپ،
"لیۇۋېيۇەن"دەپ سىزنى چاقىرغان.
قىزىل ئارمىيە ئەسكەر ـ جەڭچىسى
"كومىسسار" دەپ چاقىرسا سىزنى،
پىكىرداشلىرىڭىز قېرى مومايلار
"بالام" دېگەن نامدا ئاتىغان!

سىزنى ئاتاڭ قايسى بىر نامدا؟
سىز ئەزەلدىن
كۆكۈل بۆلمەي كەلدىڭىز ھەتتا ـ
ئۆزىڭىزنىڭ سالامەتلىكى،
ھاياتىڭىزنىڭ بىخەتەرلىكى
دەققىتىڭىزنى تارتمىدى ئەسلا.
خىزمەت، خىزمەت، خىزمەت دېدىڭىز،
ئىشلىدىڭىز ئىشقا بەنت بولۇپ،
ئاش ـ تاماقنى، چارچاشنى ئۇنتۇپ،
ئۇلىدىڭىز كېچىنى تاڭغا!
خىزمەتتىكى ۋەزىپىڭىزگە
ھەم شەخسىي نام ـ نەسىبىڭىزگە
سىز بەردىڭىز ئەڭ توغرا باھا:

ئۇ ئىنقىلاب قامۇسىدىكى
ئادەتتىكى پەنگە بىر ئۇندەش
ياكى ئاددىي بىرلا تەتۇر پەش
بولۇپ سىزگە تۇيۇلدى گويا!

ئېھتىياجى ئۇچۇن خىزمەتنىڭ
ئىسمىگىزنى ـ فامىلىگىزنى
يوشۇرىدىگىز كۆپ ئۇزاق يىللاپ!
ئۆزگەرتىلگەن سانسىز ئىسمىڭ
بەزىسىنى ھەتتا ئۆزىگىز
قالمىدىگىز ئەسته چىڭ ساقلاپ.
چۇنكى ئۇلار قالغان ئەمەلدىن
بىر كۈنلۈكلا ھاجەتكە ياراپ!
ياكى شىلەپە، كاستۇم چاپاندا
ياكى يەكتەك، قىسقا ئىشتاندا
ياسىنىڭىز، قىلدىگىز پەدەز
تۇرلۇك سىياق ـ شەكىلنى دوراپ.
بىراق ئاشۇ سانسىز كېمىدە
ساداقەتكە تولغان بىر يۈرەك،
تۇردى دائىم ئوت بولۇپ چاقناپ!
تارىخ قان ۋە ئوتنىڭ رەڭگىدە
چىقتى سىزنىڭ سۈرىتىگىزنى
چىقتى مانا كارامەت ياساپ.

خۇش تەبەسسۇم، كۈلۈمسىرەشتە
تۇنۇگۈنكى يالقۇنلار ـ ئىسلار
يوشۇرۇنۇپ تۇرىدۇ شۇ تاپ.
ئۆتمۈشنىڭ سوغ ـ قەھرىتانىنى
ئەسته مەڭگۈ ساقلار ئاق چاچلار،
تۇرار ئۇلار قىراۋغا ئوخشاپ!

سىز ئۆزىڭىز ـ
جۇمھۇرىيىتىمىزگە رەئىس ئىدىڭىز!
بىراق، بىلەلمەي كەلدۇق بۇ سىرنى:
"رەئىس لىيۇ شاۋچى" دېسەك بىز سىزنى،
خۇش كۆرمىدىڭىز بۇنداق نامنى سىز.
كەلدۇق دېگەندەك ئادەتلىنەلمەي
بۇنداق نام بىلەن ئاتاشقىمۇ بىر!
"يولداش شاۋچى" دەپ ئاتىساق سىزنى
يېقىملىق ھېسقا چۆمەر دەلمىمىز.
چۈنكى،
پەقەت ئاشۇ نام ـ ئىبارىدە،
تاپىدۇ ھامان تولۇق ئىپادە،
سىزگە باغلانغان
كۆڭۈل رىشتىمىز!
چۈنكى،
پەقەت ئاشۇ نام ـ ئىبارىدە،

تاپىدۇ ھامان ئاسان ئىپادە،
سىزگە ئۇرغۇغان
سۆيگۈ مېھرىمىز.

ئاقلار رايونىدا،
سوۋېت رايونىدا،
شىمالىي خۇەيخېدە،
يەنئەن شەھىرىدە،
يېڭى تۆتىنچى ئارمىيىمىزنىڭ
مەش مەيدانىدا،
شىبەيپۇدىكى يېغىن زالىدا-
مۇنبەر ئالدىدا،
"يولداش شاۇچى كەلمەكتە ئەنە!"
بۇ خىتاب بولۇپ قىزغىن تەنتەنە،
ئۇرغۇغان دىللاردىن تېخى تۇنۇگۈن.
لىققىدە ياشلارغا تولۇپ ھەر جۇپ كۆز،
مانا ياڭرىماقتا شۇ خىتاب-شۇ سۆز.
قوزغىتىپ دىللاردا دەرت-ھەسرەت
بۇگۈن...

2. كەتتى بىر كوممۇنىست

ئېخ، يولداش شاۇچى،
سىز نەلىك زادى؟

ئىنقىلابىمىز قۇربانلىرىنى
تىزىملايدىغان ئاشۇ دەپتەرگە
قانداق يازغۇلۇق
يۇرتىڭىزنى
ئادرېسىڭىزنى؟
راستتىن يۇرتىڭىز مۇشۇ يەرلەرمۇ:
شياڭجاڭ بويلىرى،
ۋېيشۇي ساھىلى؟
كىچىك كۆۋرۈك، ئېرىقلىرى بار
چاي ئورمىنىڭ ئەڭ تۆپىكى جايى؟
يېشىل بامبۇكلار باراقسان ئۆسكەن
كۆلىڭ بويىمۇ يۇرتىڭىز ياكى؟

ياق!
ھەربىي يۇرۇش خاتىرىڭىزدىن-
ئاشۇ دەپتەردىن خوپ ئايان بىزگە:
خۇنەن-
ئۇ پەقەت
تۇنجى بىر بېكەت،
پۈتكۈل ھەربىي سەپىرىڭىزدە؛
سىزنى ئاتلاندۇرغان جەڭ مەيدانىغا
ئۇ تۇنجى باربگاھتۇر — تۇنجى گەزىرمە!

سز ئاشۇ يەردە تەييار-تەق بولۇپ،
ئىتتىكلەتتىڭز خەنجەرنى بىلەپ!
يورۇق ئالەمگە كېلىپلا دەسلەپ
ئىنقلابىمىز داھىسى بولۇپ
تونۇلمىغانسىز،
بۇ ھەقىقىي گەپ!
خۇاسىگلۇدىكى
تاڭۇەندە سىزمۇ
باللار بىلەن ئويىنغان بىللە،
دەرەخقە چىقىپ،
كۆلچەككە سەكرەپ.
سەبى گۈدەكلىك، ئۆسمۈرلۈك چاغىمى
ئۆزىڭىز ئوخشاش باللار بىلەن
ئۆتكۈزگەن سىزمۇ ئەنە بىر-بىرلەپ...

ئەنيۇەن خېڭىدا پېشقەدەم ئىشچى
سىزنى ياد ئېتىپ، ئالىدۇ ئەسكە!
دادىل تاقابىل تۇرغان ئىدىڭىز
"ۋاڭ سەن ساقال"نىڭ تىغ-نەيزىسىگە.
ئىش تاشلاش شتابى ۋەكىلى بولۇپ،
قاتناشتىڭىز سىز تەنپەن-سۆھبەتكە.
تەنپەندە شۇنداق تەلەپ قويدى ياۋ:
"ئىش كەلتۈرۈلسۇن دەرھال ئەسلىگە!"

دېدىگىز شۇندا: "ئەڭ ئالدى بىلەن
ئون يەتتە شەرتنى ئاشۇر ئەمەلگە!"
دېدى دۇشمەنلەر كۆرسىتىپ ھەيۋە:
"بىز ئىگە مانا مىڭلاپ ئەسكەرگە!"
دېدىگىز شۇندا: "بىز ئىگە مانا
تۇمەن - مىڭلىغان ئىشچى — قەيسەرگە!"
ئىش تاشلاش ئاخىر قىلدى غەلىبە!
ئىشچىلار ئالقىش ئوقۇدى شۇندا
بىمالال - تەمكىن،
مەرتلىكىڭىزگە!

بىراق،
شۇ ھالەتتىمۇ ئۇلارنىڭ قەلبى
تولغان يەنىلا غەم - ئەندىشىگە.
يىگىرمە تۆت ياش يىگىتنىڭ
دۇشمەن -
تۇرسا مىلتىقنى تەڭلەپ كۆكسىگە:
قېنى قانداقچە ئەندىشە - تەشۋىش
تولىسۇن ئۇلار قەلبى - كۆڭلىگە!

چۇنكى سىز،
بەك ياش ئىدىگىز ئەنە شۇ چاغدا
شۇڭا سىز
ئەنىيۇمن كانىدىن ئايرىلىپ چىققان

ئەگ ئاخىرقى تۈندە - ئاخشامدا؛
تالاي ئىشچى قېرىنداشلارنىڭ
يۈرەك تارلىرى
تىترىگەن تەشۋىش - غەم ھاياجاندا.
يولداش شاۋچى كەتتى قايافقا؟
ئىزدەپ جۈدەگ چىرايىڭنى
تاپالمىدى كاندا ئىشچىلار
كۆرمىگىلىغان نۇرلۇق چىراغدا.
يولداش شاۋچى كەتتى قاياقتا؟
ئەنيۇەن ئىشچىلار كۆلۈبىدىكى
پىشقەدەم ئۇستا چۈشۈپ سەكراتقا،
ئاخىرقى دەمدە ئىزدىدى سىزنى
تاپالمىدى،

ئەندىشىنى -

ئىلىپ كەتتى باقى دۇنياغا!
يولداش شاۋچى كەتتىگىز ئۇزاق،
كىيگىنىگىز -
ئاشۇ بىر جۈپ يىرتىق خەي - ئاياق.
سىز نىشانلاپ ماڭغان ئۇ يەردە
كۆتمەس سىزنى زىيادەت بىراق.
سىز كەتتىگىز
باشقا جايدىكى
"ۋاگ سەن ساقال"غا قارشى كۈرەشكە،

سىزنى كۆتىدۇ ئەنە شۇ يەردە
دۇشمەن تەڭلىگەن نەيزە، تىغ-ياراق.
يولداش شاۆچى كەتتىڭىز ئۇزاق!
جەسۇرانە چىقتىڭىز يولغا،
ئۇزەر شياڭجياڭدا سىز چۇشكەن قولۇاق.
"خىزمەتكە قويۇش يارلىقى" بىلەن
ئاتلانمىدىڭىز سەپەرگە ئەسلا،
ئالغىلى يېڭى مەنسەپ-نام، ئاتاق.
كوممۇنىستقا خاس پارتىيەۋىلىك
بولدى سىز ئۇچۇن مىزان ھەممە ۋاق.
سىز ئاتلاندىڭىز،
كۆتمەكتە يەنە
كۆتمەكتە سىزنى يېڭى بىر قىرغاق.

ئۇ ئىدى-
كەسكىن كۆرەشكە تولغان جەڭ مەيدان!
ئىس-تۈتەكلەر قاپلاپ ھەر يانىنى،
يالقۇنلاپ بىھىساب گۇلخان.
شاڭخەيدىكى فابرىكىلاردا
مانجۇرىيەدە دەڭ-سارايلاردا،
ۋۇياڭچېڭنىڭ كوچىلىرىدا
تيەنجىن پورتى، ۋوگزاللىرىدا
كۆرەش راسا ئەۋجىگە چىققان.

قامىلىش خەۋپى ئېنىق تۇرسىمۇ،
جاسۇسلار ئىز بېسىپ ماراپ يۈرسىمۇ
خەتەرلىك جايلارغا كىردىڭىز ھامان.
ئۇ يولۇاس، ھەجدىھا ئۇۋىسى ئىدى،
گويا تىغلاردىن يارالغان ئورمان!
سىز كىرىپ دۇشمەننىڭ يوچۇقلىرىدىن
چىلبۆرى، ئالۋاستى ـ جىنلارغا قارشى
ئاچتىڭىز ـ جەڭ ئۇرۇش،
پىدا قىلىپ جان.

مانا بۇگۈن ئېچىلدۇرغۇچە
غەلىبىمىزنىڭ قىزىلگۈلىنى،
سىز تەرىڭىز ـ چاچتىڭىز سانسىز
ئىنقلابنىڭ ئۇرۇقلىرىنى.
ئازاپ چەككەن بەھىسىاب خەلق،
ئۆز قۇلىقىدا ئاڭلىغان ئېنىق،
سىز سۆزلىگەن يەرلىك شۇندە ـ
خۇنەننىڭ خاس تەلەپپۇزىنى:
"ئىتتىپاقلىشىپ، قىلايلى كۆرەش،
كونا دۇنيانىڭ سورۇپ كۆلىنى!
بىر تال چوكىنى سۇندۇرماق ئاسان،
سۇندۇرماق قىيىن بىر توپ چوكىنى..."

سزده بار تەڭداشسز ئەقىل ـ پاراسەت،
سزده بار مسلسز مەردلىك ـ جاسارەت،
ئىشچىلار دەيدۇكى:
كۆكسىڭزده بار
سزنى ئاسرايدىغان دەل ئون ئۇچ دانه
ئالتۇن قالقاندىن ئىبارەت ھېكمەت!
نەدىكى يوق گەپ بۇ،
ۋۇجۇدىڭزدا ـ
ئىككى خىل ئەڭگۈشتەر مەۋجۇتتۇر پەقەت:
بىرسىدۇر ـ
خەلقه، كومپارتىيىگه
سزدىكى سەمىمي، چەكسىز ساداقەت.
بىرسىدۇر ـ
كوممۇنىزم ئىشلىرى ئۈچۈن
سزدىكى ئەقىده، ئىشەنچ، قەتئىيەت!

3. ئۆلمەيدۇ ئەسلا ئۇلۇغ روھىڭز

ئۆتتىڭز ئۇزاق يوللارنى بېسىپ،
ئەللىك يىللىق جەريان ـ مۇددەتته
قاتتىق جەڭ قىلىپ!
ھالقىغاندا يەتمىش بىر ياشتىن
سزنى تامام باستى كېسەللىك ـ
بولدىڭز مېيىپ.

يولداش شاۋچى!
سىز كەتتىڭىز ـ كەتتىڭىز، ئىسىت!
كەتكەندىمۇ،
ئىنتايىن زور ئەلەم ـ ھەسرەتنى،
چىدىغۇسىز ئازاب ـ كۆلپەتنى
زىممىگە ئىلىپ.
چاڭبەيشەندىن خەينەنداۋغىچە
ئېيتىلمىدى ماتەم ناخشىسى
ھازا ئېچىپ،
سىزنى ياد ئېتىپ!
بىر مىليارىدلىق بۇ چوڭ دۆلەتتە
كىچىككىنە گۈلچەمبىرەكنى
سىزگە ئەسلا تەقدىم قىلمىدى
بىرەر ئادەم ئوتتۇرىغا چىقىپ!

ئېيتىڭلارچۇ، نېمىشقا مۇنداق؟
خاتىرىمىز تامام ناچارلاپ،
بولدۇقمۇ بىز شۇنچە ئۇنتۇغاق!
ياكى ئوتلۇق ھېسسىيات ـ تۇيغۇمىز
ئۆچە ـ ئۆچە بولۇپ قالدۇقمۇ
مۇز ئوخشاش سوغاق!
سىز بىلەمسىز؟
جەسەت كۆلىڭىز

قاچىلانغان قۇتىغا شۇ چاغ.
مەملىكەتكە "رەئىس" دەپ يازماي
"ۋەزىپىسى يوق" دېگەن سۆزنى
يازدى ئۇلار تەپ تارتماي بىراق.
ئۇلار سىزگە قىلىپ سۈيىقەست،
توقۇپ چىققان "جىنايەتلەر"نى
تەكرارلىماي مەن باشتىن-ئاياق!
ئۇلار يازدى ئەڭ ئاداققى رەت
"سالاھىيەت" ھەققىدە "ھۈججەت".
بەردى سىزگە،
"مەھبۇس" دەپ ئاتاق...

چەكتىن ئاشقان زىيانكەشلىك بۇ،
كۆرۈلمىگەن ئەزەلدىن ئەبەت،
زىلزىلىگە سالغان ئالەمنى
بۇ مىسلىسىز ئۇۋاللىق پەقەت!
ئاشۇ ئۇزۇن سەپەر شەنىگە
كەلتۈرۈلگەن ئاچچىق ھاقارەت!
بەش مىڭ يىللىق تارىخ ئالدىدا
ئۆتكۈزۈلگەن بۇ چوڭ جىنايەت!
تارىخ، تارىخ،
نېمىشقىمۇسەن
مۇنچە كەسكىن، مۇنچە بىشەپقەت!

ياخشىلارغا

نېمىشقا كۆپلەپ
دۇچ كېلىدۇ ئازاب ـ ئوقۇبەت!
يولداش شاۇچى!
سىز بۆسۈپ چىققان
جياڭ جېيشىنىڭ قامالىلىرىنى،
بولسىمۇ ئۇ قەۋەتمۇقەۋەت.
ئەپسۇس، يالغان كومپارتىيىنىڭ
تۇرلۇك ھىيلە ـ سۇيىقەستىدىن
يوشۇرۇنۇپ قالالمىدىڭىز
ئۆزىڭىزنى قوغداپ ئاقۇبەت.
ئاق تېررورنىڭ
جاسۇس دۇيىدىن
سىز قۇتۇلۇپ چىققان ئىدىڭىز
ئامان ـ ئېسەن تالاي ـ تالاي رەت.
قىزىل تېررور
قورشاۋلىرىدىن
قېچىپ ئەسلا چىقالمىدىڭىز،
سىز قۇتۇلۇپ ئامان ـ سالامەت...

يولداش شاۇچى ئېيتاي مەن سىزگە،
ئىشەنمەيمىز مۇتلەق بۇ سۆزگە:
سىزنى "ئاغرىپ ئۆلدى" دېگەنگە.

قانداق "كېسەل دېئاگنوزى" ئۇ
قېنى ئاغرىپ ئۆلۈپسىز نەدە؟
بىر مىليارد ئەل گۈۋاھچى - ئىسپات،
بەكمۇ ئېنىق - روشەن ھەممىگە:
ئەسلىدە بۇ -
قاتىللىق ئەنزە!
دۆلىتىمىز رەئىسى — سىزنى
ئۇلار مەھكەم چىرماپ باغلىدى،
ئۆز مەيلىچە
كۈپكۈندۈز كۆندە.
ئۇردى قىلچە رەھىم قىلماستىن،
قارا داغلار،
ئۇيۇغان قانلار
تولۇپ كەتتى بەدىنىڭىزگە!
جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ
ئاساسىي قانۇنىنى چەيلىدى ئۇلار
خالىغانچە قىلىپ دەپسەندە!
مىشقىرىشتى، تۆكۈردى سىزگە
سالدى زۇلۇم بىر توپ پەسەندە!

ئۇلار
ئاشۇ ئىشخانىڭىزنى
ئايلاندۇردى "تۇرمە - زىندان"غا.

هەجۇبي سۆرەت، لوزۇنكىلارنى
چاپلىۋەتتى تولدۇرۇپ تامغا.
بىرنەچچە تال ساق چىشكىزدا
غاجىدىكىز قاتتىق ۋوتۇنى،
كۆنلىرىكىز قالدى پەقەتلا
ئاشقان ـ تاشقان مۇزدەك تائامغا.
سۇ بەرمىدى ئىچىشكىزگە،
چەك قويۇشتى سۆزلىشكىزگە،
ھەتتا ئۇلار بەرمىدى رۇخسەت،
يول قويمىدى ئۇيقۇ ـ ئارامغا...

مەرىپەتلىك زامانىمىزنىڭ
قانۇنشۇناس ـ يۇرىدىكىلىرى
بۇ خىلدىكى "قانۇننامە"نى
كۆرمىگەندۇ ئوقۇپ ۋاراقلاپ.
بۇندا رۇخسەت يوق ئەرز قىلىشقا،
رۇخسەت يوق ئۆزىنى چىقىشقا ئاقلاپ.
بۇ "قانۇن"دا رۇخسەت يوق ھەتتا
ئالتە ياشلىق سەبىي قىزچاقنىڭ
توۋلىشىغا "دادا" دەپ توۋلاپ.
ھەم رۇخسەت يوق ئەڭ ئاداققى رەت
نەزەر تاشلىشىغا دادىغا قاراپ!

سىزنى ئون ئاي-
تاڭدى مەھكەم كارىۋاتقا باغلاپ،
يۈيۈنۈشقا قىلمىدى رۇخسەت،
چاچ ئېلىشقا قىلمىدى رۇخسەت،
چاچلىرىڭىز ئۆستى پاخپاراپ.
تەندە بىر ئىلىك نورمال تېرىڭىز،
بىر تال مۈكەممەل قان تومۇرىڭىز
قالمىدى ئۆزىنىڭ ئەسلىنى ساقلاپ!

يولداش شاۋچى!
بۇ ئىشنى بەلكى
كۆرمىگەنسىز ھەرگىز ئويلىنىپ!
ۋۇجۇدىڭىز جاراھەت-يارا،
جۇڭنەنخەيدىن چىققىنىڭىزدا
جىنايەتكار بولۇپ قوغلىنىپ؛
تەرگە پېتىپ ياتقانىدىڭىز
پەقەت ئاشۇ جۇلقى چىققان
ئەدىيالغا مەھكەم ئورۇنۇپ!
يولداش شاۋچى!
بۇ ئىشنى بەلكى
كۆرمىگەنسىز ھەرگىز ئويلىنىپ!
زۇلمەت باسقان قارا ئاخشامدا؛
كەيغىدىكى جەسەت كۆيدۈرۈش-

مەيدانغا ئېلىپ ماڭغاندا؛
ئۇلار سىزگە قويمىدى ئەسلا
بىرقۇر يېڭى كىيىم كىيگۈزۈپ،
يۈز-قولىڭىزنى پاكىز يۇغۇزۇپ.
ئەقەللىسى بىر جۈپ پايپاقنى
كىيدۈرمىدى سىزنى ئۇزۇتۇپ.
ئۇلار ئۇ چاغ چوڭ مەنسەپ تۇتۇپ،
تۈيۈقسىزلا كەتكەن باي بولۇپ،
قىزىل گىلەم ئۈستىدە يايراپ،
دوست تارتىشقان شادلىققا تولۇپ!
ئەپسۇس، ئۇ چاغ سىز يالىڭاياغ
ئۇ دۇنياغا ماڭغان يول تۇتۇپ...

مىڭ يىللىق تارىخنى ۋاراقلاپ مانا،
بۇ سۈپەت زۇلمەتلىك قاپقارا بەتنى
تېخىچە بىز تېپىپ چىقمىدۇق ئەسلا!
ئەي يۇلتۇز-سەييارە، ئەي قۇياش،
ئەي ئاي،
ئەي زېمىن، ئەي ئاسمان خىتابىم ئاڭلا!
يولداش شاۇچى،
بۇ سىزنىڭ جىسمىڭىزلىمۇ،
ئۇلار ئاياغ ئاستى قىلغان پەقەتلا.

ياق، ئۇلار كەلتۈردى ئېغىر ھاقارەت
پۈتكۈل دۆلىتىمىز،
مىللىتىمىزنىڭ،
بىر مىليارد جۇڭگولۇق ئوغۇل ۋە قىزىنىڭ
قەدىر ـ قىممىتىگە، نومۇس ـ ئارىغا!

مەن ـ
داۋام قىلالماي قالدىم شېئىرىمنى؛
چۈنكى بىزنىڭ
زەخمىلەنگەن نېرۋىمىز،
كۆتۈرەلمەيدۇ
مۇنداق ئېغىر روھىي بېسىمنى!
يولداش شاۋچى!
بىز ـ
ئېيتىمىز سىزگە،
مەڭگۈ ئۇنتۇمايدۇ سىزنى خەلقىمىز،
تا ئەبەد ياد ئېتىپ ئەسلەيدۇ سىزنى!
خۇددى مەڭگۈ ئۇنتۇمىغاندەك
تارىخىمىزنى،
ئىشىمىزنى،
ئەجدادىمىزنى!

ئۇنتۇيلى سىزنى قانداقچە!
خۇەيخې بويىدا-
لوگاڭ كەنتىدە،
ئۇزۇلۇپ قالغاندا فرونتتا ئاشلىق؛
ئۆزىڭىزگە تالىق
"باباۋۇپەن" ئاتلىق
ئاشۇ بىر ئۇلۇش تامىقىڭىزغا
كۆنمىگەن ئىدىڭىز ئېغىز تېگىشكە.
ئۇنتۇيلى سىزنى قانداقچە!
كەمەرنى چىڭ تارتىپ باغلىغاندا ئەل،
باردىڭىز يۈرتىڭىز قەدىم خۇنەنگە.
نارازىلىقىنى ئاڭلاپ ئامماڭ،
قويماستىن ئۇلارغا ئەيىبنى قىلچە؛
دۆلەت رەھبىرى سۇپىتىڭىزدە،
جاۋابكار ھېس قىلغان ئۆز-ئۆزىڭىزنى
يۈز بەرگەن جەمكى مەسئۇلىيەتكە.
كۆز چاناقلىرىڭىز تولۇپ ياش بىلەن،
سىز چۆمگەن ئېيتقۇسىز ئازاب-
ھەسرەتكە!

ئۇنتۇلماس بۇ ئىشلار ئەبەدىلئەبەد،
ئالەمنى پۈتۈنلەي دازىباۋ قاپلاپ

كەلگەندە ۋەتەنگە ئېغىر پالاكەت،
ئىنقىلاب ئىشىغا خەتەر ھالەت:
مانا مەن دەپ سىزنى كۆتسىمۇ ئۇ چاغ
كۆتسىمۇ ئەڭ ئېغىر پاجىئە قىسمەت،
ۋە لېكىن-
سىز يەنە كېرىپ كۆكرەكىنى،
چىقتىڭىز مەيدانغا مەردانە سۆيەت؛
سىز خىتاب قىلدىڭىز
ئەڭ ئاداققى رەت:
جىمىكى يۇز بەرگەن "خاتالىقلار"نىڭ
مەسئۇلىيىتىنى مەن ئالاي پەقەت!
چاققانراق تۈگىسۇن مۇشۇ "ئىنقىلاب"،
پارتىيە تارتمىسۇن ئارتۇقچە زىيان،
كەلمىسۇن خەلققە يەنە كۆپ ئاپەت...

يولداش شاۋچى!
ئاشۇ سۆزىڭىزنىڭ سالماق ۋەزنىنى
ئۆلچىگىلى بولىدۇ قانداق؟
ياق!
ئۇ ئادەتتىكى سۆز-جۈملە ئەمەس،
ئۇ شاۋقۇنلىغان چوڭ دېڭىز گويا،
ئۇ خۇددى ھەيۋەتلىك مەغرۇر بۇيۇك-
تاغ!

ئۇنتۇيلى سىزنى قانداقچە!
خۇەيخې بويىدا-
لوگاك كەنتىدە،
ئۇزۇلۇپ قالغاندا فرونتتا ئاشلىق؛
ئۆزىڭىزگە تالىق
"باباۋپەن" ئاتلىق
ئاشۇ يىر ئۇلۇش تاماقىڭىزغا
ئۆز غېمىڭىزنى سىز تاشلاپ يىراق،
چقتىڭىز مەيدانغا جان پىدا ئەيلەپ،
پارتىيە، خەلقىمىز نىجات تاپسۇن دەپ،
ھەتتا ئۆمرىڭىزدىن كەچتىڭىز بىراق!

مانا بۇ-
يولداش شاۆچى — بىزگە قەدىردان.
مانا بۇ-
جۇڭگو گۇڭچەندا ئىسىنىك
بىر ئەزاسى — مۇنەۋۋەر ئوغلان.
قۇرۇش يولىدا پارتىيىمىزنى
چاچلىرى پوتۇنلەي ئاپئاق ئاقارغان،
تېخى ئۇ-
نەچچە ئون يىللار ئالدىدا
ئۆسمۈر بالا ئىدى، زېرەك، نەۋقىران!
قوغداش يولىدا پارتىيىمىزنى

ئەڭ ئاداققى تىنىققا قەدەر
قىلدى ئۇ جەڭ-كۈرەش، پىدا ئەيلەپ جان؛
ھەتتا-
تاما-تاما تۈگەپ كەتكۈچە
تومۇرىدا ئاققان قىزىل قان!
ئاشۇ شانلىق
«تەربىيىلىنىش» دېگەن كىتابنى
دەمسىز راستىنلا
قەلەم بىلەن يېزىلىپ چىققان؟
ياق، ئەسلا!
پۈتكۈل جىسمىڭىز، قەلبىڭىز بىلەن
تىكلەپ بەردىڭىز بىز ئۈچۈن مانا،
بىر كومپۈنىستقا
خاس ئۈلگە-مىزان
بىلمەيدۇ ئۆلۈمنى ئۈلگە ھېچقاچان!

يولداش شاۆچى
سىز بىزگە سۆيۈملۈك، ئەزىز-مېھرىبان!
بۈگۈن سىز قەيەردە، نېمە بىلەن بەنت؟
بۇ ئىشلار ئەمەستۇر بىزگە بەك ئايان.
ۋە بەلكى-
ئەرشتە يەكۈنلىگەنسىز
جۇڭگو ئىنقىلابىنىڭ تەجرىبىسىنى

ماركس بىلەن بىللە تۇرۇپ يانمۇيان.
ۋە بەلكى-
سىز قايتىپ قىزىل ئەنيۇنگە،
كاندىكى ئىشچىلار بىلەن بىر سەپتە
ياراتقانسىز يېڭى رىكورتنى شۇ ئان!
ھەرقاچان تۇرتكە بولۇپ سىز بىزگە
باشلاپ بىزنى پارلاق ئەتىگە،
ئىنقىلاب يەلكىنىنى ماڭدۇرۇپ راۋان...

1980 - يىل فېۋرال.

(«خەلق ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1980 - يىل 3 - سانىدىن)

ئاگاھ بول، ئەي قول!

1

ئۇلار ئۇتتۇردى ھەممە نەرسىنى!
گاڭسا - جىسا بولۇشتى مانا،
ئۇتتۇردى قالدۇرماي بىرەر تەڭگىنى!
"مىليونېر"لىقتىن -
ئايلاندى قوپقۇرۇق قەلەندەرلەرگە،
مىڭ ئۆلۈپ - مىڭبىر تىرىلگەندىمۇ
تۆلىيەلمەيدۇ ئەسلا قەرزىنى!

تۆلىيەلمەيدۇ ئاشۇ قەرزنىڭ
ئەڭ ئاداققى،
ئەڭ كىچىك
نۆل سەمرىنى!

ئېھتىمال شۇ تاپتا
ئۇلارنى پۈتۈنلەي ئۇجۇقتۇرۇشقا،
قىلمىدى خەلقىمىز تامام تەييارلىق.
بۇنداق قىلغانلىق ـ
ئۇلار تېنىنىڭ باھا ـ تەننەرخى
بىر تال قوغۇشۇن ئوققا
ئەرزىمىگەنلىكتىن ئەمەستۇر، تەھقىق.
ئەكسىنچە،
ئەۋلادلارغا تىنچلىق ـ ئاراملىق
ئىزدىمەكتە خەلق.
مانا بۇلارنى ـ
دەۋرنىڭ ئالاھىدە مەھسۇلاتىنى
تارىخچىلار داۋاملىق
قىلىشسۇن تەتقىق!

بەزى تۈرلەرنى
ئۆتكۈزدى ئۆتكەللەر تەكشۈرۈپ قاراپ!
بۈگۈنكىسى ئاخىرقى بېكەت،
مۆكۈشكە ـ قېچىشقا بۇنداق يوق پۇرسەت،

چۈنكى، نۆ يەرنى ھەممە:
خەلق سوتى دەپ كەلمەكتە ئاتاپ.
ھەرقانداق بىرەر زات "چەمبىرەك سىزسۇن"،
ياكى "باش لىڭشىتىپ" قوللىغان بولسۇن،
قىلمايدۇ سوت بۇنى ئەسلا ئېتىراپ.
ئۇنىڭ ئېتىراپ قىلمىغىنى:
"ئادەم پاكىتى" ۋە "ماددىي ئىسپات".
ئۇنىڭغا تەكشۈرۈپ ـ ئېنىقلاش ئۇچۇن
زۆرۈر پەقەت بىر جۈپ قول شۇ تاپ!
قولۇڭنى چىقار!
سۇنغىن ئاپتاپقا ـ قۇياش نۇرىغا.
ھەربىر جۈپ كۆزلەر،
ھەربىر روجەكلەر،
تىكىلىپ تۇرماقتا ئالدىڭدا مانا.
ھە، مۇشۇ قوللارنىڭ ئوبراز ـ شەكلىگە
كىشىلەر قايتىدىن بېرىشسۇن باھا.
قېنى، سەن كۆرگەنمۇ مۇنداق قوللارنى؟
سەن ئۇنى ئۇچراتقان قايسىبىر جايدا؟
قايسىبىر چاغدا؟
ئويلانغىن ـ ئويلا!

2

بۇ قوللارنى بەلكى-
مىڭ توققۇز يۈز ئاتمىش ئالتىنچى يىلى
كۆرگەن بولغىيتىڭ دەسلەپ-ئەڭ بۇرۇن.
ئۇ چاغدا-
خاتىمە بەرگەن يېڭىلا،
ئۇچ يىلغا سوزۇلغان ئاچارچىلىقتا؛
بىز ئىچكەن ئۇماچ ئاش
گۈرۈچ تاماققا
ئەمدىلا بوشتىپ بەرگەندى ئورۇن.
ئاشۇ پەيت-
تۈزۈشكەن ئۇلار توپلىنىپ،
ئالىي دەرىجىلىك "تاۋكا"غا سورۇن.
كۆركەم سارايدا-
جەم بولۇپ بىر جايغا ئەنە شۇ قوللار،
بىرلىكتە ئويىنغان سۈيقەستلىك ئويۇن.

ئەنە ماۋۇ قول-
زەر يىپ بىلەن كەشتە چېكىلگەن
داستىخاننى تۇرماقتا سلاپ!
تېرە سافانىڭ ئىككى يېقىنى

ماۋۇ قول تۇتماقتا مەھكەم چىڭ ئۇشلاپ!
مانا بۇ قوللارنى چىقماق تەس ساناپ!
بەزىسى سېمىز،
بەزىسى ئورۇق،
بەزىسىدە قىممەت باھالىق
تىرناق بويىقلىرى پارقىراپ چاقناپ،
بەزىسىنى تاماكا ئىسى
سارغايتقان ساپسېرىق رەڭ بىلەن بويىپ.

قوللار، ئەي قوللار!
ئۆتكەنكى ھالىتى مۇشۇ قوللارنىڭ
بولغاندا سەن ئۇچۇن مەلۇملۇق ـ ئايان،
بولاتتى ئۇ چاغدا ئەقلىڭ لال ـ ھەيران!
بەزىسى جىڭگاڭشەن تاغلىرى ئارا
نەيزە دەستىسىنى مەھكەم چىڭ تۇتقان.
ئېيتقىنا، ئەمەسمۇ مۇشۇ قوللارنىڭ ـ
بەزىسى نەننۇەن بوز يەرلىرىنى
ئېچىشتا ئەجىر قىپ كەتمەنلەر چاپقان.
ھە، ئۇلار جۇڭگو كومپارتىيىسىگە
ئەزا بولۇش ئانكېتلىرىنى
مۇشۇ قوللاردا يازغان ـ تولدۇرغان.
ئەنە شۇ ئانكېتنىڭ ـ
كۆركەم ـ ھەيۋەتلىك كاتەكچىسىدە

مۇنداق قەسەمنى قىلىشقان بايان:
"كومموئنىزمنىڭ ئىشلىرى ئۇچۇن
جەڭ ـ كۆرەش قىلىشقا پىدادۇر بۇ جان..."

بىراق،
مانا بۇ قوللارنىڭ قىلغان ـ ئەتكىنى
بولۇپلا قالدى ئۆتكەن ئىش پەقەت!
بۇگۈن ـ
"ھەسسىدارلىق شىركىتى" ئىچىدە
ئەنە شۇ ئادەملەر ھەربىرى ئەنە
بولدى ئادەتتىكى بىر "پايچىك ـ چۆپقەت".
چاچلىرى ئاپئاق،
ئەۋۋۇ "پېشقەدەم خۇجۇن"گە قارا،
يوقتەك تۇيۇلار ئۇنىڭدا گويا،
باشقىدىن ئۆزگىچە "چوڭلۇق سالاپەت".
ئەپسۇس ئۇ ـ
ئۆزىگە تاپقىلى ئابروي، شان ـ شۆھرەت؛
توقسان گرادۇس ئېگىپ بېلىنى،
مۇشتەك كىچىككىنە سەبى بالىنى
كۆككە كۆتۈرۈپ،
دېگەن: "بەگ ھەزرەت!"

قوللار، ئەي قوللار!
سەن بۇ قوللارنى ئويلىما مۇنداق:

قارىسام بۇلارنىڭ ئالقانلىرىدا
كۆزگە چېلىقمايدۇ قاپارتقۇ، قاراپ؛
ھەتتاكى بۇ قوللار كۆتۈرەلمەيدۇ،
سۈيىغدىن تۆت سەرنى،
ئاشتىن بەش قاداق!
خاتا قىلسەن، تاماماەن خاتا!
ئەمەسمۇ زادى دەل مۇشۇ قوللار،
پۈتكۈل دۆلەتنى ئۆز ئالقىندا
چۆرۈپ ئويناغان مەيلىچە ھەر ۋاق.
بىر مىليارد خەلقنىڭ ئىقبال ـ تەقدىرى،
بولغان ئۇلارغا ئويۇنچۇق ـ قوچاق!

ئەمەسمۇ زادى دەل مۇشۇ قوللار،
چوڭ قۇرۇلۇقنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى
بىر ئاخشامدىلا يوقىتىۋەتكەن!
ئاسمان ـ پەلەكنى سېلىپ لەرزىگە
چەكسىز زېمىننى تىترىتىۋەتكەن!
ئەمەسمۇ زادى دەل مۇشۇ قوللار،
بىر قىقاس سۇرەن ـ شوئار بىلەنلا
پۈتۈن مىللەتنىڭ ئىدراك ـ ئەقلىنى
توغرا ئىزىدىن چىقىرىۋەتكەن!
ئەمەسمۇ زادى دەل مۇشۇ قوللار،
سەككىز يۈز مىليون خەلقنى ئۆزئارا

ئۇر ـ چاپقا سېلىپ قىرغۇزۇۋەتكەن!
قېرىنداشلارنى ئۆچمەنلەشتۈرۈپ،
سادىق دوستلارنى دۈشمەنلەشتۈرۈپ،
ئۆزىڭارا رەقىب ـ ياۋ قىلىۋەتكەن!

قانداق ئاتالغۇ "ئىنقىلاب" دېمەك؟
ئەپسۇس، ئۇلارنىڭ لۇغەتلىرىدە
"ئىنقىلاب دېمەك جۆندەپ ـ ئەپلىمەك!"
ئۇلار ئېيتىدۇ ئۇچ سۆزنى پەقەت:
"كۆرەش قىل، كۆرەش قىل ۋە كۆرەش قىل" دەپ!
"زامان، دەۋراننى ئۆزگەرتىش" ئۈچۈن
يوققا چىقارماق بولۇشتى ئۇلار
پۈتكۈل تارىخنى دەپسەندە ئەيلەپ!
"ھەممىنى تامامەن يوقىتىش" ئۈچۈن
ئۇلار دۇنيانىڭ كېلەچىكىنى
ياراتماق بولدى ئۆزلىرى دەسلەپ!

قارىغىن ئەنە،
ئۇلار كېتىشتى ئىشقا كىرىشىپ!
ھېسابات قىلىشقا ئۆگىنىپ كەتكەن
بارماقلىرىنى ئېچىپ ـ يېيىشىپ.
يەنە بىر قېتىم قوللاندى ئۇلار
"پىرسەنت" چىقىرىش فورمۇلىسىدا

چوڭ بىر سۆيىقەستنى ئىشقا سېلىشپ؛
"يۈزدە بەش پىرسەنت،
يۈزدە ئون پىرسەنت..."
قىلدى ھېساب ـ چوت، مۇنداق دېيىشپ:
"تۆتنى كېسىلسەمۇ قالدۇ يەنە
ئون بارماقتىن ئالتىسى ئېشپ!"
"ئىنقىلاب مېھمان چاقىرىش ئەمەس!"
"قىيما ـ چىيما بولۇپ"قا ھەتتا
تۇرغۇلۇق تەييار بوپ ھاياتنى تىكىپ.
چۆكۈش توغرا كەلسە چۆكمەمدۇ قۇلۇاق،
نېمىدىن قورقاتتۇق ئەندىشە قىلىپ!

قوللار، ھەي قوللار!
سەن مانا ئوت قويۇپ
كۈل بولدى ھەممە ياق ئايلاندى دەشتكە!
قوللار، ھەي قوللار!
سەن قىلىپ قاتىللىق،
ئۆزىدى بېھىساب ئادەم لەھەتكە!
قوللار، ئەي قوللار!
"مۇقەددەس كىتاب"نى كۆتۈرۈپ كۆككە،
سەن مانا چۈشۈردىڭ مەجبۇرلاپ بۇيرۇق
ئەمدىلا قەددىنى كۆتۈرگەن ئەلگە:
توۋا قىل ـــ بېشىڭنى ئەگگىن تۆۋەنگە!

قوللار، ئەي قوللار!
سەن مانا جاللاتلىق قېلىچىڭ بىلەن
تولدۇردۇڭ زېمىننى مېيىت ـ جەسەتكە!
ئاتمىشىنچى يىللار "مويىتۇڭزىسى"غا
ئايلاندى بۇ ۋەتەن ئەنە بىر پەستە!

قانلار، ئەي قانلار!
ئاقتى قىزىل قان دولقۇنلار ئۇرۇپ!
قانلار، ئەي قانلار!
ئاقتى قىزىل قان قىيانەڭ تولۇپ!
پۈتكۈل جۇڭگونىڭ تاغ ـ دەريالىرى
كەتتى تامامەن "قىپقىزىل" بولۇپ.
جۇدا بولغانلارنىڭ غەمكىن يۈزلىرى،
يېتىم باللارنىڭ ياشلىق كۆزلىرى
"قىزىل چىراغ"نىڭ نۇرىدا ئەنە
ئۆتتى كارتىنەڭ تۈتاش ئۇلۇنۇپ!
"ياشسۇن"نىڭ شاۋقۇنلىرىدا
نەنجىڭ يوللىرى،
بېيجىڭ كوچىسى
جەسەت يىغىدىغان ماشىنىلارنىڭ
نۇرغۇنلۇقىدىن قالدى توسۇلۇپ...

"تاريختا مىسلى كۆرۈلمىگەن"
زور قىرغىچىلىق بولدى ئاقۇەت!

بۇ قىرغىن ئالدىدا ھەتتا چىن شىخۇاڭ
ئەرزىمەس نەرسىدەك بولدى خىجالەت!
بۇ قىرغىن ئالدىدا گېتلېرنىڭ ئەپتى
كۆرۈنمەس خۇنۇك تۈس ئالدى نىھايەت!
"تارىختا مىسلى كۆرۈلمىگەن"
زور ئالدامچىلىق بولدى ئاقىۋەت!
"ئىسيان كۆتۈرۈش يوللۇق" ماركسلىق
ئېزىتقۇ دوردا قېلىپ تاپاۋەت؛
سانسىز ئاق كۆڭۈل ئوغۇل-قىزلارغا
ئاشۇلار راسلىدى ئالدىن پالاكەت؛
ئىتتەردى ھازىرلاپ قويغان ئوررىغا،
ئۇ يەردە ئۇلارنى كۈتتى ھالاكەت...

3

قوللار، ئەي قوللار!
تۆتۈلدى بۇ قوللار جەم بولدى بۇ دەم.
تارىخنىڭ شەرمەندە تۆۋرۈكلىرىگە
چەمبەرچەس قىلىنىپ باغلاندى مەھكەم.
چۈنكى، بۇ قوللارنى-
ئوپېراتسىيە قىلماقچى بىر مىليارد ئادەم!
قارىغىن، بۇ قولنىڭ قۇرۇلمىسىغا،
نەزەر سال ئۇنىڭ قان تومۇرلىرىغا،

هازىرقى ئادەملەر تېنىدە بەلكى-
مۇنداقنى تاپالمايمۇ قالارسەن بۇ دەم.
بۇ قولنىڭ ئۇلگىسى — ئەندىزىسىنى
شۇنداقلا ئىزدىگىن، قېنىپ چىققىن ھەم
يۇز دەۋر ئالدىنقى ئىسكىلىتلارنى،
كۆمۈلگەن جەسەتنى مىڭ يىل مۇقەددەم!

ھەرگىز ئىشەنمىگىن مۇنداق بىر گەپكە:
شۇ«نتۇڭنىڭ "ئىستىپانامە"لىرىدە
ئۇلار ئاللىقاچان
"قولنى يېغىش"قا بەرگەن دەپ ۋەدە!
نەدىكەن- نەدە؟!
"ئاخىرقى پادىشاھ"نىڭ قول سايىلىرى
ھېلىمۇ تۇرۇپتۇ تاشلاپ كۆلەڭگە،
بىز ياشاۋاتقان
مۇشۇ زېمىندا — مۇشۇ ۋەتەندە...

مۇبادا،
مەۋجۇت بولمىسا ئاشۇ ئەرۋاھلار-
قانداق تۇغۇلاتتى
مۇنداق زوراۋان ئالۋاستى قوللار؟!
ئۇلار سوتسىيالىزىمنى
ئايلاندۇردى گويا،

بىر خىل مودىلىق رەڭدار بۇيافقا.
ھەل بېرىشتى - پەدەز بېرىشتى،
ئاشۇ قەدىمى
بۇتلار قويۇلغان تەختكە - راۋاققا.
ئاندىن زورلىدى - قىستىدى بىزنى،
خۇددى قۇللاردەك
سەجدە قىلىشقا؛
كەچۈرۈم سورا گۇناھىڭغا، دەپ،
تىز پۈكۈپ - باش ئۇرۇپ توۋا ئوقۇشقا.

مۇبادا،
مەۋجۇت بولمىسا ئاشۇ ئەرۋاھلار،
قانداق چىقاتتى
خەلقنى گالۋاڭلاشتۇرىدىغان
مۇنداق پەتىۋالار:
"چۈشەڭگەننى ئىجرا قىل دەرھال،
چۈشەنمىگەنىنمۇ -
ئىجرا قىل چاپسان!"
ئادەملەرنى ئۇلار
ئۇرۇندى ئايلاندۇرۇشقا
ئىپتىدائىي مەۋجۇداتلارغا.
ئۇرۇندى ئايلاندۇرۇشقا

مەيلىچە قوغلاپ ھەيدەيدىغان
بىر توپ پادىغا-ھايۋاناتلارغا!

قوللار، ئەي قوللار!
سىلەر شۇ سۈپەت
"ھېكمەتلىك قوللار"مۇ، "ئەۋلىيا قوللار"؟
پۈتۈلگەن سىلەرگە زادى قانداقچە
بۇ قەدەر زور ھوقۇق-بۇنچە زور قۇدرەت؟
مىليونلىغان جانغا ئاتايسەن
ياكى ئۆلۈم، ياكى ھاياتلىق
كىرپىك قاققان مۇددەتتە پەقەت!
ئەگەر سەن سىزساڭ
كىچىككىنە دۇگمەڭ چەمبىرەك
باش كۆتۈرەلمەيدۇ ئادەم تا ئەبەت!

4

ئاقىۋەت ھەممە سىر بولدى خوپ ئايان!
"لىن ماركا" نېمە ئۇ، "جاڭ ماركا" نېمە؟
"سەپدىشى" نېمە ئۇ، "بايراقدار" نېمە؟
بىز كۆردۇق تارىخنىڭ مىكروسكوپىدا
بۇ بىر توپ نەسىلداش-ئەجدادى ئوخشاش
بىر جاڭگالنىڭ بۆرىلىرىنىڭ

ھەقىقى ئەپتىنى بەك روشەن ئەنە.
شۇنداقلا بىز كۆردۇق شۇ قەدەر ئېنىق،
تېخىچە تەلتۆكۈس قېزىپ چىقمىغان،
پىنھاندا يوشۇرۇن جان ساقلاۋاتقان
بىر توپ بۇرمىلەرنىڭ ئەپتىنى يەنە.

ئېخ بۇ-
نېمىدېگەن مەھكەم چىڭ قورغان!
شۇ قەدەر چوڭقۇركى ئۇنىڭ ئۇللىرى،
شۇ قەدەر قىلىندۇر چۈرىسىدە تام!
ھېچقانداق سەۋەب يوق، بىزدە ئەلۋەتتە،
يۈرگىلى ھەمىشە بەك بىخرامان!
ھېچقانداق سەۋەب يوق بىزدە، ئەلۋەتتە،
تەكىنى قىرلاپلا ئۇخلاشقا ھامان!

قارا، نەزەر سال،
ئەنە ئاۋۇ "دىك"①،
ئاغزىلىرىنى شۇنچە چىڭ يۇمغان،
ئۇنىڭدا خەلقە ئۆچ-قىساس تولغان!
يانمايدىغانلىقىنى ئۆز نىيىتىدىن
مۇن-تىنسىز جىم تۇرۇپ قىلماقتا ئايان!

① جاڭ چۇنچياۋنىڭ تەخەللۇسى.

قارا، نەزەر سال،
"ئايال پادىشاھ"نىڭ
زەھەرلىك كۈلكىلەر ياغقان يۈزىگە،
ئۇ بىزگە
ئاشكارا جەڭ-ئۇرۇش قىلماقتا ئېلان!
"بۈگۈنكىسى تېخى
ئەڭ ئاداققىسى ئەمەس..."
دېگەننى ئۇ بىزگە قىلماقتا بايان!

شۇنداق،
بىزگە بەلگىلىك بۇنىڭ بارچىسى،
ئالۋاستى قوللارنىڭ مەشئۇم سايىسى،
ئۆزلۈكىدىن ئاسان كەتمەيدۇ يوقاپ!
فېئودال فاشىستلار روھى-ئەرۋاھى
ئۆزلۈكىدىن كەتمەس بۇ يەرنى تاشلاپ!
ئەسلا ئۇنتۇمايمىز
ئاشۇ قوللارنى
فەن شيۇكشيۇڭ ھەققەت ئىزدىگىنىدە
چۆكتۈردى دېگىزغا ئىنتىرنېت-ھەيدەپ!
ئەسلا ئۇنتۇمايمىز
شى يۈنفېڭنى بىز،
ئۇنى ئۆلتۈرگەن ملىتىق ساداسى
تۇرۇپتۇ ھېلىمۇ جاراڭلاپ-ياڭراپ!

كۆردۈق بىز،
ئاللىقاچان كۆردى خەلقىمىز،
بۇ قوللار "ياراتقان ئىگىلىقلارنى"،
"ئەسلىگە كەلتۈرگەن كونىلىقلارنى"،
ئۇلار
نېمىدېگەن "ئۇستا" قوللار ـ ھە!
"سىركچى ساندۇقى" قىلىپ ھوقۇقنى،
نېمە لازىم بولسا چىقاردى شۇنى،
قالمىدى قىلمىغان بىرەر چارىسى.
ئۇلار
نېمىدېگەن "ماھىر" قوللار ـ ھە!
بولدى ئۇلار ئۇچۇن توي خۇشاللىقى
يەتمىش ئىككى مەرھۇمنىڭ ماتەم ـ ھازىسى.
بۇخەي دېگىزىنىڭ دولقۇنلىرىغا
ئورناتتى ئۆزلىرى ئۇچۇن بۇ قوللار
ئورناتتى شان ـ شۆھرەت، تۆھپە جازىسى!

قوللار، ئەي قوللار!
بۇ، شۇنداق قوللار
ئەگەر تېلېفوننى بىرلا بۇرىسا؛
بىر دېھقانىنىڭ
پۈتكۈل يىللىق قان ۋە تەرىدىن
"مېھمان كۈتۈۋېلىش" زىياپىتىنىڭ

بىر ئۇستەل - شىرەسى بولىدۇ پەيدا.
قوللار، ئەي قوللار!
بۇ شۇنداق قوللار!
مۇبادا بۇ قوللار بىرلا شىلتىسا
"شەرققە ئاقىدۇ غەرپ دەريالىسى"،
ئىرغىتىپ تاشلىنار مىليارد يۈەن ئاقچا.
گويا كى پىرقىرىتىپ تاشلانغىنىدەك
چېكىلىپ بولۇنغان قالدۇق تاماكا...

ئەي قول، ئاگاھ بول!
ئاگاھ بول، ئەي قول!
تارىخنىڭ ئاگاھ بول دېگەن سىگنالى
باپ كېلىپ قالماستىن تۇنۇگۈنگىلا
ئوخشاشلا ماس كېلەر كەلگۈسىگە ھەم.
قولىدا ھوقوقنىڭ كالتەكلىرىنى
چەكلىمە بىلمەس بىر "پاسپورت" دەپ قاراپ
مەيلىچە ھەددىدىن ئاشقان ھەر ئادەم؛
قارىسۇن "قولى"نىڭ ئۆزگەرگىنىگە،
قارىسۇن، قارىشى كېرەكتۇر جەزمەن!
ئاشۇ قول ئالەمگە كېلىش بىلەنلا
قىلىمغان قاتىللىق، ساتمىغان ۋەتەن!
بەلكى ئۇ ئەڭ دەسلەپ كالتەك كۆتۈرۈپ،
كالتەكتىن پىچاققا - خەنجەرگە كۆچكەن؛

بەلكى ئۇ ئەڭ دەسلەپ يېڭنە ئوغرىلاپ،
ئوغرىلىق قىلىشتا كالىغا ئۆتكەن...

5

چىقىرىڭلار!
چىقىرىڭلار قولۇڭلارنى تېز!
قالسۇن بۇ قوللاردىن بولۇپ ئۆچمەس ئىز،
تارىخنىڭ "ھۆكۈمى"دە ئاداقتى نۆۋەت!
كۆرسۈنكى كىشىلەر روشەن ۋە ئېنىق،
زادى بۇ قولدا بار قانداق ئالامەت!
ۋەتەن تىنچلىق تاپسۇن، ئەل خاتىرجەملىك،
مانا بۇ بىزدىكى ھەقىقىي مەقسەت.
مۇشۇنداق قوللارنىڭ ئەندىزىسىنى
ئەسته چىڭ، مۇستەھكەم تۇتايلى پەقەت؛
شۇنداقلا ئۇلارنىڭ شەكلى-تۇرقىنى
پىششىق ياد بىلەيلى مەڭگۈ — تا ئەبەت!

تىيەنئەنمېن مۇنبىرى ئۈستىدە تۇرماق
ئادىتى بوپ قالغان ئەي ھوقۇقدارلار،
بەلكى تۇرغانسىلەر ئادەتلىنەلمەي
دۇچ كەلگىنىڭلارغا بۇ خىل ھالەتكە؟

بىراق،
كۆنۈش كېرەكتۇر مۇنداق ئادەتكە!
چۈنكى،
بولدى ئىسپات هايات يولۇڭلار
ئەسلا ئاغدۇرۇلماس بىر هەقىقەتكە:
"پارات قوبۇل قىلىش مۇنبەرلىرى"دىن
سوتتا "جاۋابكارلار ئورنى"غا قەدەر
ئۇلارنى ئاجرىتىپ تۇرغان ئەبەدكە،
ئۆتكىلى بولمايدىغان
هاك يوق، ئەلۋەتتە...

(«خەلق ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1981 ـ يىل 1 ـ سانىدىن.)

本书根据新疆青年出版社1962年12月第1版乌鲁木齐 第1次印刷版本出版。这次出版时对原译文依照原著作些修改，并加了新译的三篇长诗。

بۇ كىتاب شىنجاڭ ياشلار نەشرىياتى تەرىپىدىن 1962 ـ يىل 12 ـ ئايدا نەشر قىلىنغان 1 ـ نەشرى ئۇرۇمچى 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن نەشر قىلىندى. بۇ قېتىم نەشر قىلىشتا خەنزۇچىغا ئاساسەن تەرجىمىسگە قىسمەن تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى ۋە بېگى تەرجىمە قىلىنغان ئۇچ داستان قوشۇلدى.

مەسئۇل مۇھەررىر: سەمەت دۇگايلى
مەسئۇل كوررىكتور: رىشىت ۋاھىدى

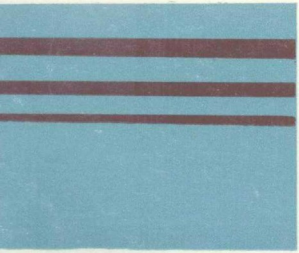
تىيانشانغا ئوخشاش بول

(شېئىرلار)

ئاپتورى: جاڭ جىمىن
تەرجىمە قىلغۇچى: رەخىم قاسىم

مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى
شىنخۇا كىتابخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلىدۇ
مىللەتلەر باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
1988 ـ يىل 4 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
1988 ـ يىل 4 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 0.57 يۈەن

象天山那样
（维吾尔文）
张志民著
热合木·哈斯木译
民族出版社出版　新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：787×1092毫米1/32　印张：4 7/8
1988年4月第1版
1988年4月北京第1次印刷
印数：0001—1,500册
统一书号：M10049（4）237　定价：0.57元
ISBN 7—105—00224—7/I·59

统一书号：M10049(4)237　定价：0·57元

ISBN 7—105—00224—7/I·59